

POPOTNIK

Pedagoški in znanstven list

L. XXXIII.

1912

Štev. 6. ::

Ureja

M. J. NERAT,

šolski ravnatelj v Mariboru.

Last in založba Zaveze avstrijskih jugoslo-
vanskih učiteljskih društev ::

:: Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani ::

V Ljubljani, dne 15. junija 1912.

Vsebina:

1. Pav. Flerè: Moralno-pedagoški poizkusi in uspehi (Konec)	161
2. Josip Wester: Reformni srednješolski zavodi in naši odnošaji (Konec.)	166
3. F. V.: Higijena živčevja	171
4. Jan. Koprivnik: Življenje za skorjo starega štora	172
5. H. Bračičeva: Vrabec; učna slika za tretje šolsko leto	177
6. Književno poročilo	
Ocene	179
Novosti	180
7. Glose	
IX. Tudi „reforma“	180
9. Razgled.	
Časopisni vpogled	181
Pedagoški paberki	182
Šolska higijena	184
Šolske in učiteljske vesti	184
Srednje in višješolski vestnik	185
Šolstvo na slovanskem jugu	186
Inostransko šolstvo	187
Razne vesti	190
Mala poročila	192

Moralno-pedagoški poizkusi in uspehi.

Pavel Flerè.

(Konec.)

Švica.

O ti deželi je dejal Höft na že omenjenem monistiškem zborovanju: Švica nima enotnega šolstva, ampak ima vsak od 25 kantonov svoj lastni šolski sistem. Vsak kanton pa mora uvesti za vse otroke primeren elementarni pouk, ki je brezplačen in nekonfesionalen. V švicarskem šolstvu vlada duh mirne strpnosti; o birokratičnem duhu ni ne duha ne sluha. V Lusani in Ženevi se poučuje etičen pouk na podlagi beril in pesmi. Na deželi v züriškem kantonu se predelujejo biblijske zgodbe šele v višjih razredih. Aargau ima za oba višja razreda npravstveni pouk. Samo en kanton, Solothurn, nima nič verskega pouka, ampak le npravstveni pouk. Četudi ni obligaten, ga obiskujejo vendar vsi otroci.. Konfesijolnelni pouk pa podava župnik popoldne. Seveda so mnogi učitelji nasproti predmetu, ki ga postrani gledajo od cerkvene strani.

Tako Höft. Foerster pa se opira na Pestalozzijeve moralno-pedagoške tradicije, jih primerja z današnjim stanjem etične vzgoje in po njem, domačinu — Foerster je univerzitetni profesor v Zürichu — posnemam sledeče:

Pestalozzi je nekaj začetnik moralno-pedagoške teorije in prakse — in sicer iz sledečih vzrokov:

Prvič je poudarjal v vseh svojih spisih vedno, da naloga šole v prvi vrsti ni podavanje znanosti, ampak je v »človeški izobrazbi« in da šola za samo učenje nima na sebi le grehov opuščenja, ampak napravlja tudi pozitivno škodo vsled hipertrofije možgan naproti drugim duševnim močem. Saj pravi: »Šolski pouk brez obsega vsega duha človeške vzgoje ne vodi v mojih očeh nič dalje kot k umetni metodi skrčenja vsega rodu.« In zopet: »Kakor posameznik, tako lahko napreduje tudi cela doba zelo v znanju dobrega, pri tem pa nazadnje tudi zelo v hotenju dobrega«. Da naj bo ves pouk tak, ki naj vzgaja bolj sile

kakor pa obogatuje z znanjem, in pa tak, da je v učenčevi zavednosti vedno najplemenitejši in najimenitnejši smoter vzgoja značaja — saj to je temeljna misel vsega pedagoškega delovanja Pestalozzijevega.

Kar se pa tiče drugič načina in metode etičnega vplivanja, je pokazal Pestalozzi zlasti v svojem glavnem pedagoškem delu *Martin in Jera*¹ pa tudi v manjših skicali in razpravah tako natančno in drastično, kako brezuspešna je abstraktna metoda dolgovезnega verskega in nравstvenega pouka ter je povdarjal potrebo konkretnega življenjskega pouka, da mu prav lahko rečemo začetnik moralnega pouka, kakor ga zahteva današnja doba. On je zidal na globoko versko prepričanje, pa ni učil verskega pouka — njegovem župniku (v *Martin in Jeri*) ni bilo nič premalo. Otrok, ki je ravnal pametno ali neumno proti kozi, ki jo je sunil, mu je bil kakor oni, ki je napravil najlepšo zahvalno pesem na Boga... uporabljal je dogodke časa in slučajev, ki so napravili vtisek na posamezne ljudi v občini, da je te vtiske popravljal, požlahtnjeval in razkladal.

Foerster je zapisal te zadnje besede razprto, ker je v njih zlasti jasno definirano bistvo in naloga konkretnega »življenje- in človeko-znanstva«; da ni dosti, če slišijo in vidijo otroci pred seboj zapovedi in vzglede, ampak da morajo spoznati te zapovedi in vzglede v njih bistvu in zvezi z življenjem, in mora slediti taka interpretacija najnavadnejšemu temelju vse pedagogike: od prostega k zloženemu, od bližnjega k daljnemu.

Da prava pedagogika ravno na etičnem polju ne temelji samo na podajanju dobrih naukov in ne na razdelitvi in analizi dolžnosti, ampak predvsem na tem, da se razvije v človeku zmožnost, da prav vidi in opazuje ter se mu odpro gotovi preprosti vpogledi v življenje, po katerih spozna površnost obdelovanja brezvestnosti v nje pravi vrednosti — to je nauk, ki se vije po vseh Pestalozzijevih spisih in v tem nauku vidimo njegov pomen za metodiko etičnega mladinskega pouka.

In spolšno stališče moralne pedagogike v Švici, deželi Pestalozzijevega delovanja? Zürski kanton je imel leta 1902. šolsko sinodo, kjer je referiral Foerster o »Pomenu in metodah moralnega pouka« in je zagovarjal sledeče teze:

1. Dolžnost šole je, da ne le daje znanstva, ampak sodeluje tudi na oni izobrazbi značaja, brez katere se ne more ubraniti tudi duševnih zmožnosti ne v prid posamezniku in celokupnosti.

2. Moralično vplivanje šole ne sme biti prepuščeno sami improvizaciji in slučajni nadarjenosti posameznega učitelja, ampak mora biti prav

¹ Lienhard und Gertrud je izšlo pod naslovom *Martin in Jera* v slovenskem prevodu leta 1898. v »Učit. Tovarišu«.

tako temeljito kakor podavanje drugega znanja in ročnosti predmet pedagoške priprave v seminarjih in na univerzah. Moralna pedagogika mora biti poseben predmet učiteljske izobrazbe.

3. Če se pritegne etična vprašanja in razmotrivanja v vse učne predmete, je to sicer velike vrednosti za podrejenje vsga znanstva nalogi človeške izobrazbe. — Zahteva pa za svojo lastno dopolnitev in poglobitev najobširnejšega in najtemeljitejšega razgovora v posebni uri.

4. Ta temeljiti moralni pouk pa naj ne bo predočevanje abstraktnih zapovedi, pač pa naj nudi ono orijentiranje v resničnem življenju, naj vzbudi ono zmožnost sočuvstva in razumevanja ter da one duševne moči za samovladanje in one pripomočke za samoizobrazbo, brez katerih se ne more ukoreniniti npravstveni pouk nikdar v konkretnem otrokovem življenju. Izdelcvanje te naloge vodi tudi k obogatitju in poglobljenju moralne pedagogike v verskem pouku.

5. Moralni pouk je tudi za šolsko disciplino posebne vrednosti, ker ima miren in osebni razgovor zahtev in nujnosti, ki pridejo tu v poštev, mnogo trajnejši vpliv kakor samo disciplinarno nasprotovanje.

Koreferent, sekundarni učitelj Egli, je povdarjal oziraje se na te teze, da se bo morala državna šola prej ali slej odločiti za to, da prepusti verski nauk popolnoma cerkvi, ker se pač ne najde nobena oblika, po kateri bi se obravnavala verska vprašanja v šoli lahko tako, da bi se udeleževali skupnega pouka vsi otroci. Učitelju pa mora biti ležeče na tem, da ima ravno za npravstveni pouk vse učence. — Tudi koreferent je stavil celo vrsto predlogov, ki jih je vzprejela skupščina soglasno kakor referentove teze.

In tako je — pravi Foerster — stališče v tem oziru skoro v vseh švicarskih kantonih. Zato pa tudi odgovarja razmeram in potrebam, da se vrše na večjih krajih pedagoški poskusi, kako ustvariti namesto zvo-denelega nekonfesionalnega verskega pouka konkreten moralni pouk. Ker predmet moralnega pouka še ni oficijalno in principijelno kot tak priznan, manjka pač tudi tu še literatura pomožnih knjig v metodi in o osnovi. Le praktiči šolnik, profesor Millioud v Luzani se je stvari temeljito oprijel ter uvedel moralni pouk po vseh razredih ondešnje indutrijske šole (realne gimnazije) kot poseben predmet. Pri tamošnjem učiteljskem društvu je tudi govoril o pomenu in uspehu pouka ter je dejal med drugim tudi to-le:

Naša naloga ni le, da vlijemo v učenca vrsto znanosti, ampak da v resnici njegov duh izobrazimo ter naredimo iz njega človeka. Kajti duševna izobrazba še ni ravno izobrazba, če leže znanosti v duhu abstraktno in zaprte — stopiti morajo v živo dotiko s celim človekom, morajo služiti življenju duše in volje.

Pravijo, da je to zelo razširjena naloga, na kateri morajo delati učitelji vseh posameznih predmetov. Gotovo — potrebujemo pa tudi ur, ki so zato rezervirane, da spravijo vse, kar se nudi raztreseno na raznih krajih, enkrat v enoto, v koncentrirano vplivanje. Te ure naj služijo kar naravnost za moralno izobrazbo. Nihče naj ne reče, da pride to samo po sebi ter da je to naloga cerkve. Pokazal sem ravno, da moša pouk sam prispevati k vzgoji, in se mora zato vporabiti posvetno učno snov samo za izdelek moraliških podatkov in ilustracij — in sicer na ta način, da se zvežejo morališke ideje v učenčevem duhu z vsemi drugimi idejami in pojmi, ki se mu jih poda. To se mi zdi vendar centralnega pomena! Kdo pa ti zvezi intelektualne in morališke izobrazbe lažje služi kot učitelj? Ali morebiti družina? Zna tudi? Ima oče za to čas? Ali se zaveda te naloge? Ima sam potrebno izobrazbo, da jo lahko vrši?... Število ljudi, ki puščajo svoje otroke, da rasto kot divja zel, je žalibog veliko.

Moralna kultura ne raste samaodsebe. Naši učenci prihajajo k nam z dobro voljo, pa koliko nezrelih idej, predsodkov se najde, če se le malo povprašuje! Vprašajte razred, kaj je poštenost! Večina odgovori: »Če se ni kradlo.« Pogosto je treba njih sodbe dopolniti in popraviti v najelementarnejših moraliških vprašanjih.

Treba, da se nauči učenec šolo boljše razumevati, da se sam boljše umeva ter se pripravi, da umeva življenje sam. Prepričan sem, da bodo padli ugovori proti stvari samiodsebe, če se bo enkrat spoznalo, kako naj se ta pouk podava in kako vpliva. Na delo torej!

In karakteristično je to delo prof. Milliouda, ki je dal natiskati za vse nanovo vstopivše učence list, v katerem se podaja razne zahteve šolske discipline učencem ne v tonu policijskih odredob, ampak v mirnem utemeljevanju. Foerster navaja dva primera:

— Snaga:

Snaga je zunanje znamenje samospoštovanja, strah pred mrzlo vodo je začetek strahopetnosti. Sramotno bi bilo, če bi moral učitelj opozoriti učenca nato. Snaga razveseljuje oko, ohranja zdravje, in je del fizične vzgoje, ki ji je treba pripisovati veliko važnost, ker daje telesu, orodju duše, potrebno moč, elasticiteto in vztrajnost.

Ta dolžnost snage se razteza na obleko, šolske zvezke in knjige, na razredni prostor in vse šolsko poslopje; vsak učenec je gost, ki je odgovoren za material, ki mu ga posoja država ter se mora kazati vreden zaupanja, ki se mu izkazuje.

O »Delu« pa se pravi:

Delo je danes le zadovoljevanje staršev in učiteljev, jutri vaše blagostanje in življenjska varnost, vsekdar pa izpolnitev duha in vir mnogih radosti in predvsem: delo je vsako uro šola značaja.

Vsakdo vidi vrednost teh točk in če vprašuje Foerster, če ne stojimo tu pred globljim problemom, kakor uvedanje novega učnega predmeta, mu odgovarjam z »da«, ker stojimo res pred globjo položitvijo temeljev vsega šolstva in šolske discipline.

* * *

Kolikor sem mogel pokazati o poskusih moralne pedagogike v raznih deželah po meni dostopnih virih, sem pokazal in na koncu sem. Ne bom pa govoril o rezultatih, le omenim še dve razni izhodišči, ki jih imajo vsi ti poskusi.

Prvo je praktično-socialna potreba demokratičnega kulturnega razvoja, da bodi konsekvantno državna ravnopravnost vseh svetovnih nazorov in zahteva za rešitev verskega konflikta v javnih šolah neodvisnost npravstvenega pouka od boja za svetovno naziranje.

Drugo pa je v potrebi, da se ustvari etično vplivanje na mladino sploh v verskem in cerkvenem svetu pravtako kakor z u n a j njega za poseben predmet psihologije in pedagogike, namesto da se smatra že samo oznanjevanje in analiza nauka za resnično vplivanje na mladino.

Tako Foerster. In napisal je celo vrsto primerov za roko učitelja in staršev, pri enem pa nam je povedal tudi uspeh pouka.

Pravi: Poglavlje o »Samovladanju« sem predelal pozimi z 11—12letnimi dečki in pri tem sem tudi poskusil s prav primitivno skico na tabli ponazoriti vpliv čuta v možgane, njegov dohod v motorična središča in njegovo eventualno predelavo in ovire vsled predstav in spominov. Koncem zime sem naročil dečkom, da priobčijo v pismu na prijatelje prav kratko ono iz vsebine ur, kar so si najbolj zapomnili. Da bi pomagali pri tem starši, je bilo izključeno, ker ti niso bili pri urah navzoči. Enajstletni sin neke perice je napisal tole (list je natisnjen neizpremenjen):

Dragi V....! Vprašuješ me, kaj počnemo v urah. Naj ti nekaj naštejemo. Govorili smo o samovladanju. Bržkone ne veš, kaj je to. Naj ti torej razložim. Ti imaš v svoji glavi dva dela: v en del dohajajo vsi občutki, iz drugega pa se razpošiljajo vsi gibljeji. Med obema je prostor, v katerem se kopičijo vse dobre misli. Če dobiš udarec, se v prvi predel telegrafira, iz tega v drugi, in če ni vmes dobrih misli, ki bi se zoperstavile brzozjavu, vrneš udarec. Potem se nisi obvladal. Če pa imaš v srednjem prostoru toliko dobrih misli nakopičenih, da skozi nje brzozjav ni mogel v biro klofut, potem pa si se obvladal... Tvoj zvesti prijatelj K.

Foerster pravi, da je deček gotovo pojmlil bistvo, četudi je fiziološki opis vse prej kot pravilen; ne trdi, da bi prestavil to takoj tudi v prakso, ker zato je treba vaje in daljših vplivov, vendar pa zre samoobvladanje v drugačni luči kot prej, v znamenju trdnosti namreč — in to je tudi

»predstava oviranja«. V naši tehniško-prirodosnanski dobi vplivajo take predstave še posebno na otroško fantazijo.

In vendar je uspeh tako majhen, tako majhen... Bo dosegel pouk svoj namen? Bo zadostoval pouk v šoli? Ali ni potreba nujnejša v družini?...

Oj, in toliko je še vprašanj, ki jim vemo točen odgovor pa ne vemo pota: kako v prid mladini, v korist človeštvu...

Reformni srednješolski zavodi in naši odnošaji.

Josip Wester, Ljubljana.

(Konec.)

Realk na našem ozemlju je torej šest,

(Realne p. in druge)

V naslednjem podajam pregled teh zavodov po obiskovanosti in po razmerju števila dijakov slovenske in drugih narodnosti. Podatki so posneti po šolskih izveštjih za l. 1910/11.

Gimnazije.

	Dijakov		V. I. r.		V. VIII. r.	
	vseh	Slov.	vseh	Slov.	vseh	Slov.
Kranjsko.						
Ljubljana I. drž.	625 + 21	609 + 19	136 + 4	134 + 4	59 + 1	53 + 1
Ljubljana II. drž.	421 + 3	415 + 2	101	99	15	15
Novomesto	270 + 6	261 + 6	46 + 1	46 + 1	22	21
Kranj	312 + 16	308 + 16	60 + 2	60 + 2	27	22
Št. Vid (zasebna)	256	255	62	61	—	—
Ljubljana (nemška)	148 + 22	1	35 + 3	0	—	—
Kočevarje	153 + 6	9 + 2	50 + 3	4 + 2	7	1
Skupaj	2185 + 74	1858 + 45	490 + 22	404 + 14	130 + 1	117 + 1
Štajersko.						
Maribor	538 + 12	318 + 4	119 + 2	69	42	23
Celje (vel.)	303 + 6	77	41	5	36 + 2	16
„ slov. nem. r.	158 + 2	158 + 2	59 + 2	59 + 2	—	—
Ptuj	158 + 7	28 + 3	35 + 2	6	12	0
Skupaj	1184 + 28	581 + 9	247 + 7	139 + 2	90 + 2	39
Koroško.						
Celovec	473 + 2	72	86	13	46	5
Beljak	304 + 10	10 + 1	69 + 3	2	26 + 1	2
St. Pavel	223	17	39	4	13	3
Skupaj	1005 + 12	99 + 1	194 + 3	19	85 + 1	10
Primorsko.						
Trst (drž.)	546 + 22	192 + 7	145 + 3	58 + 2	35 + 1	12
Gorica	697 + 3	342	209 + 2	98	36	15
Pazin	190	36	40	8	16	5
Pulj	156 + 22	15 + 2	36 + 4	0	10	2
Vošovsko	53	2	29	2	—	—
Skupaj	1642 + 60	587 + 10	459 + 14	166 + 2	97 + 1	34

Realke.

Kranjsko.						
Ljubljana	508 + 3	301 + 2	107	67	38	18
Idrija	269 + 1	203 + 1	34	32	24 + 1	24 + 1
Skupaj	717 + 4	504 + 3	141	99	62 + 1	42 + 1
Maribor	270 + 2	8	69	0	21	0
Celovec	424 + 4	8	95	2	34	0
Primorsko.						
Trst (drž.)	472 + 7	89 + 1	89	25	37	4
Gorica	415 + 2	157	82	35	23	9
Skupaj	887 + 9	246 + 1	171	60	70	13

Po tem pregledu je vseh slovenskih

	gimnazijcev	realcev pa:
na Kranjskem:	1858 + 45 ¹	504 + 3
na Štajerskem:	581 + 9	8
na Koroškem:	99 + 1	8
na Primorskem:	587 + 10	246 + 1
Skupaj	3125 + 65	766 + 4

Če prištejemo k tem približno število slovenskih učencev z gimnazij v Gradcu, na Dunaju, na Sušaku, dobimo zaokroženo število 3200 gimnazijcev, realcev pa k večjemu 780; torej imamo razmerje 3200 : 780 ali 100 gimn. : 27 realcem, ali še bolj drastično: na štiri gimnazijce pride dobro en realcec. Kolika razlika v primeri s številom gimnazijcev in realcev na Češkem in Moravskem, kjer velja v obče, posebno na čeških zavodih, razmerje 100 : 100 ali: kolikor gimnazijcev, toliko realcev.

Zanimiv zaključek nudi primerjanje števila prvošolcev. Na vseh naših gimnazijah jih je bilo začetkom šolskega l. 1910/11 okroglo 740, na realkah pa 160, torej 100 : 21.

Slovencev v najvišjem razredu (VIII. gimn., oz. VII. realke) pa je bilo:

Gimnazijcev: 200, realcev 55, torej 100 : 27.

Te številke pričajo, da je obisk prvega razreda gimnazije še večji kakor kaže poprečno razmerje gimn. in realk (100 : 27), dočim se v najvišjem razredu prilično izenači v razmerno število 100 : 27.

Kaj smemo iz tega sklepati: da doseže učni cilj več slovenskih dijakov na realki kakor na gimnaziji. Pojasnil za ta pojav bi imeli dovolj: v gimnazijo sili dandanes vse, tudi slabo nadarjeni dečki, sinovi iz delavskih slojev, ki se žal premalo ali celo nič ne zanimajo za uspevanje svojih otrok, dočim je za realko, rekel bi, več smotrene odločitve iz krogov staršev, ki tvorijo vobče bolj situirane sloje. Nadalje ima gimnazija svojo tradicijo, predvsem kot pripravljavnica za duhovski in uradniški poklic. Tehnične stroke so pri nas še bolj izjemne (ekscepcio-

¹ Pomeni privatiste in privatistinje, ki jih v sledečem ne vpoštevam.

nalne), ker nimamo ne obsežne industrije, ne velikih podjetij i. t. d. — Realska matura do najnovejšega časa ni dajala možnosti za toliko izbiro različnih poklicev kakor gimnazijska. Še le od l. 1908 se more realec posvetiti tudi vseučiliškim, oz. gimnazijec tehničnim študijam, če zahtevam, ki so bile že prej omenjene.

Seveda se je tudi drugod, ne samo v naših krajih, kazalo to neso-glasje med frekvenco obojnih zavodov. Ti in še mnogi drugi momenti so bili merodajni, da je učna uprava stvarila nove srednješolske tipe, hoteč dati s tem naraščaju priliko, da že prej prilagodi svoje študije svoji nadarjenosti in svojim interesom in da mu je ob koncu teh srednješolskih študij odprtih več poti k raznim poklicom, posebno da mu je hkratu omogočen obisk vseučilišča ali tehnike.

Zato pa se je v drugih kronovinah, posebno na Češkem in Nižjem Avstrijskem, javnost hitro oprijela dane prilike, tako da štejemo sedaj po preteku treh let v državi že nad 50 reformnih zavodov, v veliki večini 8-razrednih realnih gimnazij; med temi se preosnavlja 34 humanističnih gimnazij in 4 realke v realne, oz. reformne gimnazije. Samo na Salcburškem, v Dalmaciji in na Kranjskem še ni nobenega teh zavodov. Pač pa jih je nekaj v nam sosednih deželah. V Gradcu se je preosnovala prejšnja II. drž. gimnazija kar naredbenim potom v 8-razr. realno; Celovec ima poleg popolne humanistične gimnazije na istem zavodu že 3 realne paralelke (zanimivo, da ni v teh nobenega Slovenca); Beljak ima 8-razr. realno gimnazijo; Gorica ima na nemški gimnaziji italijanske realne paralelke (doslej že 2 razreda), dočim so slovenske vzporednice humanistične. Tudi Trst ima na nemški drž. gimnaziji realne paralelke, celo Pulj ima realno gimnazijo (doslej s 5 razredi) in v Voloskem je ustanovila mestna občina svojo lastno realno gimnazijo, ki ima sedaj 3 razrede.

IV. Kaj sledi iz tega za nas.

Na Kranjskem doslej še ni sledu o takem zavodu. Ali ga sploh ni potreba? To je tisto vprašanje, ki bi se dalo o njem debatirati. Če ga sprožimo v javnosti, ga bodo konservativni elementi zavračali češ, gimnazija, kakršna je, nam je dajala in dala doslej vseh potrebnih uradnikov in duhovnikov, realka pa tehnikov in inženirjev. Če pa domačinov ni bilo, smo jih dobili od drugod. Tako je bilo; a ni treba, da bi pri tem ostalo; ne samo ni treba, ampak nedostatek, napaka, celo krivda naša utegne postati, če pustimo možni razvoj našega srednjega šolstva v nemar. Najvišja učna uprava je sama odredila, da se poskusi z reformnimi zavodi; zato je sedaj pri nas, na naših narodnih zastopnikih in socialnih politikih, da spravijo stvar v pravi tek.

H koncu referata hočem še omeniti, kako bi se dalo to reformno delo započeti.

Predvsem se vriva vprašanje, kateri moderni jezik naj bi se poučeval na naših realnih gimnazijah. Tu se je treba postaviti na praktično stališče. Nemščina bi bila poleg slovenščine itak obvezna, zakaj ta paralelizem obeh jezikov mora pri nas i znanprej ostati.

Mesto grščine pa, menim, je za naše razmere edino umestna — italijanščina. — Nedavno se je sklenila v Gorici na javnem shodu učiteljev in staršev resolucija, ki zahteva, naj se na ondotni realni (laški) gimnaziji, ki dobi letos na jesen tretji razred, uvede slovenščina kot obvezni predmet. Pomislite: Lahi že uvidevajo, kako nujno potrebno jim je znanje drugega deželnega jezika, če hočejo uspešno tekMOVati v primorskih deželah z drugimi, ki so si pridobili znanje italijanščine. Kako pa naj tekmujejo naši mladi rojaki z njimi, če jim nedostaje zmožnosti v italijaščini? Zato smatram za potrebno in edino primerno, da bi se na naših realnih gimnazijah uvedla italijaščina kot obvezni učni predmet. Res je za tistega, ki hoče iti v daljni svet, francoščina in angleščina večjega pomena, ker sta to pač svetovna, mednarodna jezika. A koliko naših ljudi utegne iti v tujino? Zakaj dejstvo je, da išče vsak najrajši službe v domovini in doslej je na raznih mestih še dokaj prostora za naše rojake, samo da so v vsakem oziru, v strokovnem in jezikovnem dovolj usposobljeni. In k tej usposobljenosti, menimo, spada pri nas tudi znanje italijanščine. Vsak, ki pozna naše odnošaje, ve, da se nam od severne strani pošiljajo nemški uradniki, posebno na Štajerskem in Koroškem, ki pa se morajo vsaj formalno izkazati z znanjem slovenščine, da je torej tamkaj tekMOVanje uradnikov slovenske narodnosti z jezikovno usposobljenimi Nemci veliko težavnejša, na višjih mestih celo neuspešno. Ni treba biti človeku dalekovidnemu, če trdi, da so avspicije za nas na jugu v primorskih deželah dokaj ugodnejše.

Drugo vprašanje, še važnejše, pa je, kje naj bi se ustanovili taki zavodi, kje bi bile realne gimnazije najbolj potrebne. Pričnimo z Ljubljano. Tu imamo dve popolni humanistični, takozvani slovenski gimnaziji, izmed katerih je prva prenapolnjena; lani je štela 625 + 21 dijakov, oz. privastov in privatisk, letos pa je prekoračila število 700. Druga tudi nadnormalno obiskovana, ima poleg 8 osnovnih razredov pet vzporednic, lani 421 + 3, letos začetkom šolskega leta ok. 450 dijakov. Potemtakem je na obeh ljubljanskih gimnazijah nad 1100 učencev, torej dovolj za 3—4 normalno obiskovane zavode; razredov je na obeh 16 osnovnih, ter 10 + 5 = 15 vzporednic, vsega skupaj 31 gimn. razredov, torej dovolj skoro za 4 samostojne zavode. Sedaj se vpraša, 1. ali naj se iz teh vzporednic osnuje posebna, nova realna gimnazija — 2. ali naj se eden teh zavodov pretvori v realno gimnazijo ali 3. naj se na enem

teh zavodov prične z realnimi vzporednicami. Od teh treh možnostih ne kaže na tem mestu razpravljati, ker bi ne prišlo do končnega zaključka. Le to poudarjam, da mora eden zavodov ostati humanističen, in to naj bi bila sedanja I. drž. gimnazija, ki je spričo svoje častivredne starosti in tradicije za to namenjena; pač pa naj bi se pričela II. državna gimnazija realizirati, ali da se cel zavod v to nameni, ali da se prične z realnimi vzporednicami.

Prvi način, menim, da bi bil najbolj priporočljiv. — Če pa učna uprava uvidi, da bi kazalo ustanoviti nov zavod, bi se na ta način najprej odpomoglo napolnjenosti obeh sedanjih gimnazij.

Z ustanovitvijo realne gimnazije bi seveda še ne bilo rešeno vprašanje o slov. realki v Ljubljani. Zakaj, da pride v doglednem času do delitve tako močnega zavoda, kakor je sedanja velika realka, je pričakovati. Tak zavod ostane v Ljubljani potreben, tudi če se ustanovi prej realna gimnazija; zakaj število slovenskih realcev je toliko, da napolnijo lahko samostojno realko in vedno bo dokaj mladine, ki ji ne bo do pouka v latinščini in ki jim bo realka s svojimi sedmimi razredi (brez lat. in gršč.) kot pripravilnica za tehnične stroke najprimernejša šola.

Gimnazija v Št. Vidu ostane spričo svojega namena humanistična.

Kaj pa kranjska in novomeška? Oba zavoda sta bila svoj čas v nižjih razredih realna, v toliko, da je bilo prostoročno risanje obvezno; kakor je še sedaj na novomeški gimnaziji. Sicer pa zahteva novi učni načrt za vse gimnazije obveznost tega predmeta v nižjih razredih. — Stavim tezo, da so realne, oz. reformne gimnazije posebno tam umestne, kjer ni realk. Tudi o tem bi se dalo debatirati; če pa to načelo priznamo kot ozira vredno, potem bi bila tudi za Kranj in Novomesto realna gimnazija umestna; vsaj poizkus bi države izprva nič ne obremenil, ker so na obeh zavodih v nižjih razredih sedaj itak že vzporednice.

Izvenkranjske razmere so mi manj znane, zato se hočem omejiti le na par misli. Če kam drugam, tedaj sodi posebno v Trst realna gimnazija s slovenskim učnim jezikom, in prepričan sem, da bodo vodilni krogi v Trstu v doglednem času dosegli uresničenje te svoje želje.

In Celje. — Ali bi se ne dalo rešiti to kočljivo gimnazijsko vprašanje — zakaj pri tem ustroju, kakršen je sedaj tam, vendar ne more ostati do konca dni — najbolje na ta način, da se zavod preosnuje v realno gimnazijo? Odgovor nato naj dajo tisti, ki morajo najbolj uvidevati, da so takj »samostojni razredi« pravzaprav — nestvor.

Pri kraju sem. Mogoče sem zašel včasih v malenkosti, a ker je treba da bi o ustroju novih reformnih zavodov izvedela tudi naša širša javnost, ki je doslej o tem še premalo poučena, dasi najbolj interesirana, sem skušal zadevo od več strani osvetliti. Zakaj za našo dolžnost smatram, da izide iz profsorskih krogov pobuda za to akcijo; prav tako

pa se zavedam, da ni v naši moči, niti v našem delokrogu, te reforme izvesti. Za to pa so poklicani drugi interesirani faktorji: starši, občinski zastopi, višje šolske oblasti in končno naši narodni zastopniki.

Časovnega toka in razvoja socialnih potreb ne moremo in ne smemo prezreti, če hočemo, da ne zaostanemo in ne trpimo škode. Proti tej struji plavati ali jo celo ustavljati, pa je nemogoče; zakaj močnejša je nego -- mi.

Resolucija:

Odboru Društva slov. profesorjev se poveri naloga, da stopi v dotiko z odločilnimi krogi v svrhu ustanovitve realnih gimnazij v naših deželah.

Higijena živčevja.

F. V.

Letos je izšla zanimiva brošura o tem vprašanju*. Ker se pisatelj te brošure dotika tudi vzgojnih vprašanj, zato naj navedem nekatere markantnejše njegove misli. Napredek v zdravilstvu je sicer dosegel podaljšanje človeškega življenja, a pospešuje propadanje rase, ker se tudi slabejši ljudje ohranijo in celo množijo. Zlasti propada živčevje. To propadanje inia dva glavna vzroka: podedovanje slabih živcev na eni strani in prenasičenost modernega življenja na drugi strani, preveč dela in skrbi, strast in razburjenje v zasebnem in javnem življenju. Chatelain razloži anatomijo in fizijologijo živčevja, govori o zdravih možganih in normalnem človeku, za katerega je značilna moč ne toliko v mišicah, temveč v možganih. Normalen človek je zmeren v vsem — tudi v delu — in je zadovoljen, če lahko zadosti svojim telesnim in duševnim potrebam. Nasprotno se slabi možgani nevrastenika javljajo najbolj v slabosti volje. 80% nevrastenikov je svojo bolezen podedovalo, zato je potrebna velika previdnost pri ženitvi. 75% vseh zakonov je nesrečnih, krivda leži v modernem življenju in njegovih luksurijoznih zahtevah. Veliko slabih živcev zakrivi tudi alkohol. Zanimivo je dejstvo, da hčere alkoholikov niso sposobne za dojenje svojih otrok.

Podedovani slabi živci so velika nesreča, toda ostanejo velikokrat zakriti ter se dajo popraviti z vzgojo in primernim življenjem. Kar pravi

¹ Hygiene des Nervensystems. Von Dr. Auguste Châtelain, Professor an der Universität Neuchâtel. Autorisierte Übersetzung von Professor Dr. A. Mühlen. Leipzig 1912. Cena 2 M.

Chatelain o vzgoji, so pedagogi že neštetokrat povedali, toda koristno je, da povdarja isto zdravnik iz svojega stališča. Vsak pedagog bo podpisal, da naj starši predvsem spoznavajo sebe in svoje napake, če hočejo otroke varovati napak, da naj gojijo zadovoljnost, zbujaajo čut dolžnosti, navajajo otroke na samostojnost že od dojenške dobe najprej s tem, da jih prepustijo same sebi, naj ne primerjajo svojih otrok z drugimi iste starosti, ki so znabiti že večji ali pametnejši, naj ne preobložijo šolskih otrok z raznimi zabavami in z izvenšolskim poukom, ki je ravno v modi pri takezvanih boljših krogih, za katerega pa ni vedno nadarjenosti, n. pr. klavir.

Eden glavnih vzrokov moderne preobloženosti so naporni športi. Poskusi so dokazali, da naporno telesno delo slabi možgane in jim odtegne kri. Italijanski fizijolog Mosso je pri prepelicah, ki so priletele čez morje, našel blede, skoro brezkrvne možgane. Čim večjo pozornost zahteva telesna vaja, tem bolj utruji. Mladina, ki se čez mero udaja napornim športom, nima dobička od tega ne za zdravje, ne za svoje študije. V zadnjem času se je na srednjih šolah opetovano konstatiralo, **da so oni dijaki, ki so najboljši n. pr. v nogometnem športu, najslabši v učenju. Vrednost človekova pa ne tiči v njegovih mišicah, ampak v možganih.** Brutalna sila še ni človeštvu darovala nič dobrega. Zato se naj slabotni mladi ljudje izogibajo prenapornim športom in telesnim vajam. Zelo priporočljiv in zdrav šport pa je hoja, zlasti za one, ki so po svojem poklicu prisiljeni k sedenju.

Chatelain razpravlja še o izbiri poklica, o hrani, delu, počitku in spanju. O hrani n. pr. povdarja, da preveč jemo in zlasti jemo preveč mesa; alkohol oldočno odsvetuje.

Življenje za skorjo starega štor.

Jan. Koprivnik.

Vse je živo, vse se miga.

Po U. Jarniku.

Graščinsko oskrbništvo je dalo posekati na Brdu velik gozd. Po-drta drevesa so križem ležala na mestu. Ko so spravili debela, vrhe in veje s posekališča, so gledali štori iz tal kakor postavljeni spomeniki prejšnjemu gozdu.

Preteklo je več let. Štori so že začeli preperevati in prhnati. Les je razpokal, skorja je odstopila od lesenega dela tako, da si lahko mezinec

vtaknil za njo. Okoli stržena je bil štor votel in votlina napolnjena do polovice s črno deževnico.

V začetku meseca velikega srpana pridem na znožni rob prejšnjega veličastnega gozda in sedem poleg debelega smrekovega štora, ki je bil podlaga več ko sto let stari smreki. Levo roko denem okoli štora, z desnico pa potegnem od debela drevesne podlage proti sebi veči kos skorje.

In kaj vidi moje oko za skorjo? Veliko število živih bitij, ki se niso ali nič zmenila za svetlobo, za pokanje skorje in njene trese pri mojem početju in delu, ali pa so prestrašena in vznemirjena letala sem ter tja in se skušala poskriti.

Nekaj najnavadnejših izmed teh bitij hočem v nastopnih vrstah navesti in kratko označiti.

Kake 3 dm dolg slepič, z drobnimi luskami po telesu, zgoraj bledorjav, spodaj črnkast, se je začel plašno viti, ko je zagledal s svojimi majhnimi očmi (zato slepič) in medlim pogledom milo popoldnevno svetlobo. Skoz razpoko v odtrgani skorji se je splazil na prosto ter izginil v gostem mahu, rastočem okoli štora. Ta plazivec je po zunanji obliki kača, po notranji organizaciji pa kuščar; oči in ušesa ima tudi kuščarjeve. Živi se slepič s črvi, ličinkami in golimi polži. Nekaj posebnega je pri njem kot plazivcu (čeravno ni edini med njimi), da porajajo samice žive mladiče, vsako leto v poletnem času 8—26. Zimo prebije družabno v globokih podzemeljskih rovih. Ljudstvo ga smatra za strupenega in ga zaradi tega zatira; strupen pa slepič ni, je vseskozi nedolžna živalica, neškodljiva, nego koristna.

Mlad ribniški pupek se je prišel za skorjo hladit. Na zgornji strani je bil rjavkast, na spodnji pa sivkast s temnimi pegicami. Koža mu je bila čisto gola in gladka, rosila jo je hladna, razjedna in žgoča mokrina, ki je žival branila sovražnih napadov. Glavo je imel nekoliko ploščato, usta bolj ozka brez zobičev v čeljustih, majhne oči, kratke nožice s tenkimi prsti in precej dolg, stransko stisnjen rep. Za skorjo je našel dosti hrane, jedel je namreč vsakovrstne mehke ličinke, črvičke in gole polžke. Rodil pa se ni tukaj za skorjo, ampak v mlaki ob robu gozdnega posekališča. Ko je izlezal iz jajčeca, debelega kakor konopljeno zrno, je bil bolj počoben mladi ribici ko pupku; tudi dihal je s škrgami dihajo kakor ribe. Rastoč in razvijajoč se, se je pa spreminjal, dobil je nožice, izgubil pa škrge in začel dihati s pljuči. Zdaj mu voda ni več ugajala, šel je na suho in prilezel počasi do našega štora; splazil se je na hlad za njegovo skorjo. Mene se ni nič ustrašil, samo nekoliko presenečen je bil, ko je svetloba na njega padla, zato me je debelo gledal, a bežal ni.

Gozdni lazar ali veliki črni polž se je dobro počutil na vlažnem za štorovo skorjo. Ko se je pri mojem delu skorja stresla, je skril svoje štiri trepalnice potegnil debelokožno oglavnico čez glavo, se zvil ter se začel močno sliniti in nekoliko peniti. Bil je lazar valčast s ploščnatim trebuhom, proti zadnjemu koncu se mu je telo tanjšalo. Koža mu je bila nakrpana, črn je bil kakor saje (po trebuhu temno siv), dolg pa do 12 cm. Črez nekoliko časa se je spet zravnal, odkril glavo in pokazal tipalnice, katerih daljši zadnji par je imel na koncu črne pikčaste oči. Zdaj se je videl na desni strani v oglavnici (plašču) dušnik, skoz katerega je prihajal zrak v sapno duplino pod oglavnico, kjer se razpenjajo zgoraj in po straneh njegova mrežna plučca. Kadar žene lazarja glad gre izza skorje v travo, da se naje nežnih rastlinskih vršičev in koncev sočnatega mladičja.

Nekoliko pod lazarjem sta se držala debela dva njivska slinarja (poljska polžeka), po barvi umazano bela, vsaki pa kake 4 cm dolg in kakor svinčnik debel. Za svetlobo in za moje delo se nista ničanimala. Na pašo sta hodila v travo.

Polžkov iz roda zaklepnic (*Clausilila*) s stožčasto, na levo stran zavito lupino (veči del polžev ima lupino, ki je zavita na desno stran) sem opazil na svojem opazovališču več.

Na desni strani od njivskih slinarjev je žedela samica velikega rogina ali kozlička, ki je ravno polagala na štorovo deblo kakor proso velika jajčica. Svetloba jo je precej prestrašila, nehala je polagati zalego in šla nekaj korakov naprej v senco in potem na temno. Roginka je bila gotovo 5 cm dolga in po barvi temnorujava. Kakor vsi rogini, je imela tipalnice, daljše od telesa, visoke noge, močna grizala in precej dolgo leglo na koncu zadka. Rogini hitro hodijo in spretno pležejo, pri korakanju in plezanju jim služijo dolge tipalnice za ravnovesnice. Razdraženi »goslajo«, t. j. drgajo ovratnik ob hrapavo sredoprse, kar povzroči neko čvrčeče škripanje. Žive se od listja; slepe, kratkonoge ali breznoge ličinke z debelo trdo glavo in močnimi grizali pa od lesa gozdnega drevja, ker so vse zalubnice.

Navadni kleščar (*Rhagium mordax*), rogin nad obadove velikosti s sivkastorujavo dlako in dvema temnima povprečnima pasoma na krilnih pokrovkah je bil v vseh stadijih svojega razvoja (jajčica, ličinke razne velikosti, bube, razviti hrošči) za skorjo našega štorja. Jajčica so bledežolta in večja od prosenega zrna, ličinke počasi rastejo, potrebujejo 4 leta, da dorastejo. Dorasle naredijo na deblu iz lesnih odščipkov okoli sebe vencu podobno gnezdo, v katerem se zabubajo. Buba je s hrbtom proti deblu, s trebuhom proti skorji obrnjena, da se razvitemu hrošču ni treba obračati, ko mu gre prejesti pomladi skorjo, da pride na beli dan.

Smrekov lubadar ali knaver, kakor ga imenujejo na Pohorju (*Tomicus typographus*), se je bil tudi naselil za štorovo skorjo. Hrošček je temno rujav ali črn, le kakih 6 mm dolg in ima valjasto telo z udrtima krilnima pokrovkama na koncu. Samica je pregrizla skorjo od lesa in začela potem kopati rov navpik ter polagati ob straneh rova jajčica. Ko se ji je zdel gornji del rova že zadosti dolg, izjedala je rov navzdol od uroda ter tudi tukaj polagala jajčica. Ličinke, majhni beli črvički, vrtajo rove na obe strani materinega rova, nekatere na desno, druge na levo stran in se na razširjenem koncu rova (v zibeli) zabubajo. Razviti hrošči prestržejo skorjo in grejo na dan. Na leto se razvije dvoje zaleg, prva meseca majnika, druga avgusta.

Smrekov lubadar je neizrečeno škodljiv in silno nevaren smrekovim gozdom. Nastopil je že v taki množini, da so v enem samem drevesu našli 1400—4800 njegovih ličink. Leta 1783. je ugonobil v Harcu na Neškem nad 2 milijona smrek; v letih 1869—1874 pa v Šumavi na Češkem 633 ha najlepšega črnega lesa. Graščina Krumlov, lastnina kneza Schwarzenberga, je potrošila za njegovo zatiranje nad 200.000 K, država nad 1.800.000 K, tako, da je stalo zatiranje skupaj nad 2 milijona kron. Da se ne zaplodi in preveč ne pomnoži nevarni škodljivec, se morajo vsi ostanki podrtih smrek, vse smrekovo drevje, ki ga je veter podrl ali sneg polomil, ali ki boleha, takoj spraviti iz gozda ali pa na mestu sežgati.

Hitri bakrenastikrešič (*Carabus cancellatus*) je imel tukaj za skorjo kaj dobro, za njega je bila miza obilo pokrita. Mehkih ličink, katere ima poleg golih polžkov najrajše, je našel več, kakor jih je mogel pojesti. Svetlobe in mene se je bil zelo ustrašil; kar pobegnil je in se skril za neodkrušeno skorjo na desni strani štora. Nekaj posebnega je pri tem hrošču, kakor pri nekaterih drugih brzcih, da sta njegovi, bakrenobarvni krilni pokrovki ob šivu med seboj zraščeni in pravi krili malo in slabo razviti, t. j. kratki, ozki, in oroženi. Ker hitro teče (zelo visoke noge), mu ni treba letati po zraku, zato so se njegove letalne priprave tako preustrojile, da hrošč ni več za zrak. Tudi ličinke bakrenastega krešiča so kakor hrošč sam, požrešne roparice.

Za skorjo je bil dalje obče znani rudečevratni opalovec (iz skupine Staphylinidea in roda *Paederus*), le 7 mm dolg hrošček kratkokrilec s črno glavo, rudečim predprsjem in ravno takim prvimi petimi zadkovimi obročki, črnim zadkovim koncem, modrozelenimi krilnimi pokrovkami in rudečežoltkastimi nogami. Hrošček je vitke rasti in dolgega telesa ter zelo hiter in gibek. Takoj je zbežal in se skril, ko je zagledal svetlobo. Živi se z žuželkami in njihovimi ličinkami.

Črni mrhar, ki ima ploščato, zadi zaokroženo, kakih 12 mm

dolgo telo, se je na mojem preiskovališču skrival in iskal tukaj hrane. Ni ropar, kakor krešič, ampak se hrani z mrhovino in trohnečimi rastlinskimi tvarinami. Ko je padla svetloba na njega in je zagledal mene, se ni kazal prestrašenega, počasi je lezel napošev po štorovem deblu.

Čisto posebno me je zanimalo mravljišče malih črnih mravelj. Beli dan in moje motenje sta jih silno prestrašila in vznemirila. Letale so semtertja, gor in dol naglo, kolikor so mogle. Položil sem konec prsta med nje. Srdite so splezale nekatere na prst in se zagrizle v kožo. Osmegnem razjarijene zamorke s prsta ter dalje gledam početje živalic v mravljišču. Še zmirom nemir in razburjenost v naselbini. Nekaj prebivalcev divje premerja mravljišče na vse strani, drugi pa pobirajo ličinke in bube ter jih nosijo v star in zapuščen rov velike kleščarjeve ličinke.

Ena izmed mravelj pa je imela v ustnih ščipalih neko majhno rujavo stvarico. Primem mravljico ter jo denem na dlan leve roke. Mravljica stvarico spusti, pa jo takoj začne iskati; še-le, ko je ne najde — vzel sem jo bil jaz — koraka po dlani naprej. V stvarici takoj spoznam micanega, samo 2 mm dolgega hroščeka z imenom mali kijonoša (*Claviger testaceus*), ki živi edino le v mravljiščih pri mravljah. Ta hrošček je slep (nima oči), ima na šivu vzraščeni krilni pokrovki in samo po en kremplj na nogah. Stvarica je tako revče, da bi brez mravelj, ki jo preskrbujejo z vsem, česar ji je treba za življenje, sploh ne mogla živeti. Dajejo ji stanovanje, jo branijo sovražnih napadov, jo spravijo v varno zavetje, če mislijo, da ji preti nevarnost, ji negujejo in pitajo zalego; celo starim hroščem podajajo hrano, kajti nobeden kijonoša ne žre sam. Zakaj neki tolika ljubezen od drugače sebičnih mravelj do kijonošev? Hroščeki imajo namreč zgoraj na ovratniku in zadi na krilnih pokrovkah po dve jamici; v vsaki stoji šopek kratkih votlih ščetinic, ki izločujejo dišeče hlapno olje, katero je mravljam najvšečnejša sladčica, po njej hrepenijo, kakor po ničesar drugem. Ta sladčica je torej vzrok tolike ljubezni, pozornosti in požrtvovalnosti mravelj do hroščkov kijonošev!

Med navadnimi urnimi mravljami sem našel nekaj večih, pa neokretnih živalic. To so bile samice ali matice. Krilatih mravljin (samic) in mravljincev (samcev) s krili pa nisem videl, mravlje so že bile odrojile. V mravljinški družbi sem še zapazil majhno grilče belkaste barve, kratkega in širokega telesa (*Myrmecophila acervorum*), ki se je tako hitro skrilo, da ga nisem mogel ujeti.

(Konec prih.)

Vrabec.

(Učna slika za tretje šolsko leto. — H. Bračičeva, Dobova.)

Učilo: nagačen vrabec ali slika.

Priprava: Kdo je to? — Vrabec. — Vrabca vsak pozna, gotovo bi mi vedel vsak kaj o njem povedati. — Kdor kaj ve, naj se oglasi! Živi blizu človeških bivališč. Je majhen ptič, ni selivec, ima kratek rep in debel kljun, čivka, pozimi se mu slabo godi.

Smoter: To, kar ste sedaj povedali, hočemo lepo urediti ter še kaj več slišati o njem.

Podavanje: I. **Nekaj o njegovem imenu!** Kako se imenuje ta ptič? — Hišni ali domači vrabec. (Se napiše.) — Zvedeti hočemo, zakaj se imenuje hišni ali domači vrabec. Kje živi, ali kje ga vidite? — Na dvorišču, na strehi, na vrtu, na cesti. Vsi ti kraji se nahajajo v bližini hiš. Kje torej živi vrabec? — Pri hišah. — Zakaj se imenuje hišni ali domači vrabec? — Ker živi v bližini hiš. — Kamorkoli pridemo v okolišču človeških bivališč, najdemo vrabca. Kje se torej nahaja? Povsod, kjer se je naselil človek. O čem smo sedaj govorili? — Kje se nahaja — o nahajališču. (Beseda: Nahajališče se napiše na tablo). **Nahaja se povsod v bližini hiš.** — So tudi kraji, katerih se ogiblje. Kje navadno ni vrabcev? V gozdih in na visokih hribih. Katerih krajev ne ljubi? Rečemo: **Gozdov in visokih hribov se ogiblje.**

II. **Nekoliko o njegovem življenju.** Kateri letni čas imamo sedaj? — Zimo. — Kako se godi vrabcu? — Slabo. — Zakaj? — Ker je lačen in ga zebe. — Zakaj se pozimi slabo godi vrabcu? Pozimi ga zebe in trpi lakoto. Včasih mu jako huda prede. Kedaj? — Kadar je huda zima. — Da, tedaj ga jako zebe in nikjer ne dobi nič hrane, zlasti ako je velik sneg. Kaj stori tedaj? — Pride na okno in potrka s kljunčkom na steklo. — Kaj hoče? — Prosi hrane in čaka, da bi kaj dobil? Ali mu dajo kaj ljudje? Da. — Kaj pa nastavljajo usmiljeni ljudje pozimi na okna? — Koruzo, proso, kruhove drobtinice. — Kaj sem tudi jaz že večkrat naročila? — Kako se brani mraza? Bog mu da pozimi toplejšo obleko. Perje mu zraste bolj gosto in če mu to ne zadostuje, gre, mesto da bi letal okrog, v kako luknjo pod streho in se tam skrije. Včasih se zgubi tudi v kak dimnik, a tu postane ves črn in sajast.

O čem smo sedaj govorili? — O življenju pozimi. — (Na tablo: Življenje pozimi.)

Pozimi ga zebe in trpi lakoto. Kadar je huda zima, ga lakota prisili, da pride trkat na okna. Usmiljeni ljudje mu potrosijo koruze, krušnih drobtinic in prosa. Perje mu zraste pozimi gostejše. O najhujšem mrazu se skriva pod streho v kako luknjo, včasih zleze tudi v dimnik, kjer pa postane črn in sajast. — (Ponovi več učencev.)

III. Pomislimo še, kako se mu godi poleti! Dobro! Zakaj? — Ker dobi dovolj hrane in ni mu treba prenašati mraza. Spomladi se mu obrne na boljše, a poleti je življenje najlepše. Povsod je pogrnjena miza zanj. Je pa sam tudi jako predrzen, najbolj med vsemi ptiči. Tudi poleti nam ne postane nezvest, ampak priliznjeno priskaklja blizo hiše in na dvorišče. Kaj stori, ako prinesejo mati perutnini hrane? — Pride poleg in pomaga zobati. — Kaj naredi, kadar hlapec polaga konju ovsa? — Vsede se na jasli in hiti s kljunčkom segati po zrnih. — Tudi kar pade iz jasel na tla, je njegovo. — Kadar mlatiči mlatijo, se prikrade na pod in pobira zrna, ki padajo daleč proč. — Na vrtu obira črešnje, sladki grah, solato. — Ker krade ga imenujemo tata. Toda velike škode tukaj ne napravi. — Včasih pa le zdatno škoduje poljedelcu. — Kje in kedaj? — Poleti na žitnem polju. — Da, poleti, ko dozori žito, se jih pritepe cela jata na polje in tedaj napravi veliko škode. — Ali se to kmetiču dopade? — Ne. — Kaj pa napravi na njivi, da vrabce odžene? — Slamnatega moža. — Vrabci se ga nekaj časa boje, a ko vidijo da se mož ne gane iz mesta, pridejo zopet in zobljejo. — O čem smo sedaj govorili? — O življenju poleti. — (Na tablo: Življenje poleti.) Ponovimo še enkrat! — Poleti se vrabcu dobro godi. Povsod je pogrnjena miza zanj. Ker je zelo predrzen, pride na dvorišče in zoblje poleg kuretnine. Ako natrosi hlapec v jasli ovsa, se vsede vrabec na jasli in hiti pobirati s kljunčkom zrnca; kar pade na tla, je tudi njegovo. Kadar mlatiči mlatijo, pride na pod in zoblje žito. Na vrtu obira črešnje, sladki grah in solato. Največ škode napravijo po njivah, ko dozori žito. Tedaj se jih nabere cela jata, a kmet jih odganja s slamnatim možem. — (Ponovi več učencev.)

IV. Ne vemo še vsega. Vrabec ne lenari, mora delati. Kako in kaj? — Kadar gnezdi. — Samec in samica iščeta slamnate bilke, perje, listje, volno itd. To vse znosita vkup v kakšno luknjo, ki sta jo našla med zidovjem ali pod streho in tam napravita gnezdo, ki pa ni posebno umetno sestavljeno. Ko je delo dokončano, znese samica jajčeca (5—6). Ta so jako nežna, na lupini zelenkasta z belimi pikami. Samica sedi na jajčecah 2—3 tedne. V jajčecah postane živo, znotraj se napravi luknjica in mali vrabček poluka ven. mladiči so majhni in nič kaj lepi. Skoraj goli z veliko glavo in širokim kljunom. Druzega ne delajo, kakor čivkajo in v enomer odpirajo kljunčke ter prosijo hrane.

S čim pa stara dva hranita mladiče? Tudi z zrnji? — Ne. — Zakaj ne? — Ker imajo mladiči premehek kljun. S čim se pa hranijo mladiči? — Z muhami, črvi, pajki itd. — Ali ste že opazili na zelju dolge grde črve? — Kako se jim pravi? — Gosenice. — Stara dva pridno pobirata gosenice in pitata z njimi mladiče. Torej, ali je vrabec samo školjivec? — Ne. — Tudi koristi s tem, da obira gosenice in drugi mrčes. Ker gnezdi večkrat v letu — 3krat — uniči obilo teh škodljivih

živali. — Ponovimo še enkrat, s čim hranita stara mladiče. — Stara dva jih hranita z muhami, črvi, pajki in gosenicami. Radi tega, ker uničijo vrabci veliko takih škodljivih živali, so koristni in jih ne smemo preganjati. — O čem smo govorili sedaj? — O gnezdu in mladičih. Na tablo: Kako si dela gnezdo in s čim hrani mladiče.)

V. Sedaj si hočemo vrabca natančneje ogledati. Kakšen je po velikosti? — Majhen. — Kako n. pr.? $1\frac{1}{2}$ dm. — Naštej glavne dele telesa! Glava, trup, peruti, rep in noge. Kaj vidiš na glavi? — Kljun. — Kakšen? Kratek, zadaj debel, spredaj špičast, pravimo, da je stožičast kljun. — Ponovimo! Vrabec je $1\frac{1}{2}$ dm dolg. Ima glavo, trup, peruti, rep in noge. Na glavi vidimo stožičast kljun. Na nogah ima 4 prste, na prstih precej dolge kremplje. Trije prsti so obrnjeni naprej, eden pa nazaj. Peruti so močne, a kratke, zato ne more spretno letati. Na tablo: Popis.

Utrjevanje: 1. Učenci ponove učivo ustno a) po osnovi b) brez osnove.

2. Pismeno izdelajo učenci a) življenje vrabca pozimi, b) poleti; c) kako gnezdi in s čim hrani mladiče?

Obrazec na šolski tabli:

Hišni ali domači vrabec.

1. Nahajališče.
2. Življenje pozimi.
3. Življenje poleti.
4. Kako si dela gnezdo in s čim hrani mladiče.
5. Popis.

Obrazec si zabeležijo otroci tudi v svoje zvezke.

Književno poročilo.

O c e n e.

Geborgene Garben. Gedanken und Erinnerungen eines deutschen Lehrers. Von A. Chr. Jessen, Pichler, Wien. Ni naš namen, delati reklamo za nemško pedagoško literaturo. Ako pa knjiga zavzema v množtvu drugih, ki jih vsako leto izbaci morje nemškega pisanja na suho, tako odlično mesto, kakor pravkar navedena, potem ne grešimo, če opozorimo na njo zlasti mlajši naraščaj.

Stari bojevnik Jessen je zbral svoje članke, pisane nekdaj v obrambo novodobne šole, in jih izdal doslej v treh zvezkih. Kdor jih bere, spozna jasno, kdo je ustvaril moderno šolo in kdo je zanjo vzbujal zanimanje in razumevanje v širokih učiteljskih vrstah. Vsa pereča vprašanja, za katera se še danes bori učiteljstvo s konservatizmom, so tu bolj ali manj

obširno obravnana in razprave so zelo instruktivne še danes. Da modernim zahtevam, kakor zavodom za manj nadarjeno deco, ne stopa z odprtimi rokami nasproti, mu navzlic drugim vrlinam lahko odpustimo.

Za vsakim člankom prinaša nekoliko globokoumnih aforizmov. Simpatični so nam zlasti oni, v katerih sin pokrajine ob Severnem morju izreka svoje mnenje o nenemških narodih; zahteva tudi za nje ravnopravnost, zlasti v pedagoškem in šolskem oziru.

Priporočam knjige Jessenove zlasti naraščaju. Ne škodile bi zlasti onim, kranjskim tovarišem, ki pozabijo, da brez boja ni zmage, in ki kaj lahko zapuščajo svoje tovariše, ki se borijo za neodvisno šolo in za dostojanstvo učiteljskega stanu; beguni tako neizmerno škodujejo — hlapci tuje ideje in tuje vladohlepnosti — stanu, šoli, mladini in sebi. Stari Asmus Jessen bi jih naučil, da učitelj ne sme nikomur verjeti kakor samemu sebi, in da je svojemu značaju dolžan, boriti se z istimi, ki so gladni in mučeni, a vendar ne prodajo za košček belega kruha svojih idealov.

K. S.

Novosti.

Nova revija. Dobili smo novo kulturno sredstvo, novo revijo. Ustanovil jo je in urejuje jo docent na češkem vseučilišču v Pragi dr. Mihajlo Rostohar. Naslov te revije je »Napredna misel«, časopis za napredno kulturo. Doslej smo imeli tri revije: »Vedo«, socialistične »Naše Zapiske« in klerikal. »Čas«. Pozdravljamo »Napredno misel« kot važen pripomoček za umstveno povzdigo slovenskega naroda, pozdravljamo jo s toliko večjim veseljem, ker ima odlično napreden program. »Napredna misel« bo izhajala kot dvomesečnik in stane v naročbi na leto 5 K, za dijake 4 K. Posamezni zvezek stane 1 K. Prva številka ima naslednjo vsebino: Naš cilj; dr. M. Rostohar: Katoliško naziranje v narodnosti; dr. F. Loskot: Verska kriza; dr. E. Beneš: Politične stranke in struje; dr. M. Rostohar: Romantika in delo; A. Jiráček: Delo češkega učiteljstva in njegov položaj; Pregledi in referati: Kriza slov. umetnosti; Prepoved absinta; I. Mačkovšek: Koroška šolska politika; Logika kot splošno vedoslovje; Amerika in Amerikanci; Pedagogija; Lj. Mlakar: Slovansky Přehled; O Nastavnem Vjestniku; Slovenska žena; Dr. Dragotin Prohaska; Glasnik zemaljskega muzeja v Bosni in Hercegovini; Epikur kot spovednik; Slovenski znanstveni seminar v Pragi; Slovenski docent na zagrebški univerzi; Praga in Zagreb.

Glose.

IX. Tudi „reforma“.

Vsako leto pride enkrat čas, ko vzamem v roke gorjačo in romam gor in dol po šolskem okolišu od hiše do hiše; v žepu popisovalno polno usta polna prepričevalnih besed; včasih je potrebna celo po paragrafu utemeljena grožnja. Zadovoljujem malokoga in najmanj sebe. Tedaj nabiram novince za šolo. Način nabiranja je precej zastarel, pa zato ne gre. Dve drugi prepričanja sem našel na teh potih:

1. da šestletni otroci niso godni za šolo;
2. da je šolski začetek za prvi vstop v šolo dan po Vernih dušah prepozen.

To sem našel v hribovitem, raztresenem kraju, kjer ni niti otroškega vrtca, ki naj bi pripravljal in ravna! prvo pot v ljudsko šolo. In za ti prepričanju ne ostanem dolžan skromnih dokazov.

Ko so dopolnili otroci šesto leto, še niso godni za šolo. Ne mislim pa, da so le preslabo razviti telesno; treh let statistika me uči, da od teh malih 75—80 % duševno ni bilo sposobnih, pri tem ko se znižajo pri sedemletnih na 10—15%. Ne verjamete? Saj veste, kaj pravi Jurčičev Martin Spak o veri.

Verjamete pa morebiti dokaj za moje drugo prepričanje. Ste že kdaj hodili v jesenskem deževju, v zimskih zametih po slabih stranskih potih v hribovitih krajih? Če še ne, privoščite si enkrat tako turo in ne boste jih zavidali šestletnih malih za pota, ki dobe o Vseh svetih na se mo-kroto in se je ne iznebijo tam do Velike noči.

In zdaj kratek nasvet.

Komaj smo se rešili šolskega začetka o Veliki noči s svojim nepri-primernim dvomesečnim prekinjenjem in si ga ne želimo prav nič nazaj. A želimo si poletnih počitnic **tudi** zaradi zgodnjega šolskega začetka. In v tem začetku naj pridejo v I. razred sedemletniki, ki pa ne rabijo nič več tistega zamudnega obligatnega »uvajanja v šolsko disciplino«. To uvajanje prevzame poletni tečaj, ki pripravlja otroke na poučevanje v računstvu, v čitanju in vseh drugih »učnih predmetih« tako, da jim da igro, t. j. »dejanje, ki najde v sebi samem svoj izvor«.

Prosim, nikar me ne zmerjajte z reakcionarjem in ne vprašujte me, kje puščam »postavni osemletni šolski obisk«, ker vam povem takoj, da tam, kjer je: na papirju. Obisk v ljudski šoli pa postane lahko sedemleten v resnici, brez poletnega oproščenja in brez ponavljalnih šol; nasled-nica ljudske šole je vsaj dveletna nadaljevalna šola. Kmet da rabi poletu otroka doma? Ni prav, da ga rabi, pa razmere to terjajo. Kakor pa naj se razmere ozirajo na šolo, se ozira tudi šola na razmere in dajmo vsakemu svoje: sedmo šolsko leto in omenjeni pripravljalni pouk bo-dita poletu (ko se vrši zadnji) poldnevna in tako dobimo celo učno moč za »pripravljalnico«.

Ne zaradi debate je ta »reformski nasvet«, kar samo pregrešne in nedopustne misli iz usmiljenja do teh malih so izražene v teh besedah.

Razgled.

Časopisni vpogled.

Roland: Štev. 3. (III. 1912.). *Lehrplansorgen der deutschen Lehrerschaft* pogo-varja razmere v Bremnu in Hamburgu. Za nas je zanimivo vedeti le to, da celo v teh prostih mestih bijejo boj, pa tako, da določajo učne načrte tudi pri zeleni mizi in bi moralo učiteljstvo poleg molčati. Veselo znamenje za tiste tamošnje »radikalce« je, da nočejo molčati in so s svojim dokazovalnim govorjenjem že tudi precej dosegli. —

»Lehrer und Volksbildung« je članek, ki odgovarja naslovu. — Malo dalje pa se moramo pomuditi pri Fritz Gansbergovih »Grundged. zum Thema der Arbeitsschule«, iz katere razprave izvaja znani zastopnik bremensko-hamburške struje delovne šole deset točk. Ne bom navajal vseh, le najznamenitejše bom pokazal: »Delovna šola uvaja mladino v kulturo sedanjosti, s tem da ji nudi možnost ter daje vzpodbudo, da si pridobiva znanosti samostojno ter jih uveljavlja produktivno. — Ne meni se za vsa nasilna sredstva pri pridobivanju znanosti: ne za učne načrte, ne posilidialoge, »dril«-vaje, ne za naznanila. — Praktična dela, katerih notranji smoter je vsekakor teoretična izobrazba mladine, morajo biti podlaga celotnega šolskega življenja. — Z igro mora šola začeti, t. j. z dejanjem, ki najde v sebi samem svoj smoter. Pomalem se smotri izpodrinejo in igre postajajo delo.« Tudi te Gansbergove misli je treba vedeti pri splošnem pregledu o delovni šoli. — »Die Einheitsschule in der Schweiz« je zanimiva statistično-kritična črtica iz peresa šolskega nadzornika H. Th. Matth. Meyerja v Hamburgu. — »Aufsatztausch.« Tu pripoveduje Scharrelmann, kaj je rodilo njegovo (oziroma njegovih učenk) delce »Der Geburtstag«. Ne bi se dala uvesti tudi pri nas korespondenca med učenci v raznih krajih tudi za oživiljenje zemljepisja? — »Der Patriotismus in Gefahr« se nanaša na članek »Lehrerschaft und Marokkofrage« iz januarske štev. — Umschau zaključí zvezek. —

4. štev. »Der Roland und seine Gegner« naj opravijo sami med seboj. — »Wie eine Landkarte entsteht.« pod tem naslovom stoji: Aus dem Geometrieunterrichte für dreizehnjährige Mädchen. Odpustite mi, da sem se zelo začudil, ko sem to čital in prosim vas, ne čudite se še vi, da se uči pri geometrijskem pouku risanje zemljevidov, kar je čisto v redu, ker mapa (občinske itd.) tudi riše geometer. V ti razpravi je 1. merjenje in risanje posameznih ulic; 2. vez ulic; 3. kotomer; 4. točnost in netočnost pri zemljevidu. — »Die Einheitsschule etc.« je konec omenjenega v 3. štev. — »Der arme Lazarus« je več kakor navadna biblijska obravnava; »Die Konferenz« in »Die Korrigiermaschine« sta satiri; druga zlasti dobro obravnava prepoved knjig Jensen-Lamszusove »Unter Schulaufsatz ein verkappter Schundliterat«. — »Bücher« in »Umschau« zaključujeta število.

5. štev. »Dem System gilt unser Kampf« pove že naslov, o čem govori že članek. Novega se hoče, novega, in vendar ne novega. »Kar si podedoval po svojih očetih, si prisvoji, da boš imel.« je deviza in »Vse, kar občuti še sveže in živo in lahko misli, kar se ne more podvreči gospodujočemu kineštvu, se zbira okolu tega novega praporja, da napade sistem, ki popolnoma nič ne odgovarja času.« — V »Pestalozzi als Soziologe« kaže K. Englert Pestalozzija v njegovem delu »Meine Nachforschungen über den Gang der Natur in der Entwicklung des Menschengeschlechts.« Ni prvič, da se govori o P. kot sociologu, saj je precej znan spis R. Seidla »Der unbekannte Pest., der Sozialpolitiker und Sozialpädagoge«, pa Englertovo izvajanje je tudi poučno in zanimivo. — »Vom goldenen Ueberfluß« ima svoje nadaljevanje še v prihodnji številki, zato govorim o njem tam. — »Im Bahnwächterhäuschen« je zopet izpod peresa J. R. črtica, polna vsega tistega srečnega življenja v ljubezni in v resnici. — Im Schulhaus an der Kulturstraße« je dnevnik, ki se konča prihodnjič. — V »Umschau« je zlasti prijetno napisan urednikov odgovor na napad na Rolanda v pruski zbornici poslancev. —

Pav. Flerè.

Pedagoški paberki.

— I. Sestavki koncem lekcij. »Pedag. Zeitung« priporoča sestavo kratkih pism. sestavkov koncem vsake ure. Tako bi učitelj spoznal, kaj je v uri dosegel, učenci bi se vadili v izražanju, pri pouku bi bolje pazili itd. Seveda — zahteve ne smejo biti previsoke.

— 1. **Ponazorovanje v računstvu.** Dr. Vit. Monov piše v »Pedag. pregledu« o računstvu v drugem šolskem letu. Priporoča od 3. desetice naprej bolj notranje ponazorovanje nego vnanje (torej po analogiji, kakor se računa do dvajset, tako se naj računa do 100). Opozarja tudi na to, da je treba jemati primere iz praktičnega življenja. Kot primer navaja, kaj se vse računa »na pošti.«

— 1. **Nadziranje šolskega obiska v Londonu.** V Londonu so nameščeni posebni uradniki, ki nadzirajo šolski obisk. Če je otrok izostal iz šole in se ni mogel verodostojno opravičiti, potem poseti uradnik starše. Ti poseti, združeni s prijaznimi opomini, jako dobro vplivajo na šolski obisk. V posebnih slučajih uradnik lahko kaznuje starše z denarno globo. Globa pa ni glavna stvar, glavno je stik šole in doma; marsikateri otrok, ki ga imajo učitelj in učenci za pohajača, se bi sodil drugače, ko bi poznala šola domače razmere, v katerih živi otrok. Če se otrok pozimi opraviči, da ni imel črevljev, zadoni paragraf: starši so dolžni skrbeti za telesne potrebe svojih otrok. Da, življenje pa je kruto in ne priznava paragrafov. Kjer gre trda za vsakdanji kruhek, tam se ne more zahtevati, da ima otrok po dva para črevljev in v omari izbrano toaleto. Šola premalo računa s faktičnimi razmerami. Zato je treba, da se šola o domačih razmerah pouči. — V Ljubljani bi bil morda tak uradnik na mestu, še bolj v Trstu in po drugih večjih mestih. Uradnik pa bi ne smel biti učitelj.

— 1. **Duševno zaostalo dete.** Na Francoskem še nimajo pomožnih razredov za duševno zaostale otroke. Petit Parisien priporoča, naj bi se takšni razredi osnovali pri vseh večjih šolah.

— 1. **Dramatični nagon pri otrokih.** H. Finlay-Johnson razpravlja v februarški številki *Atlantic Monthly* o izkoriščanju nagona za izraževanje pri vzgoji. Navaja sledeče nagone: 1. govorjenja in poslušanja, 2. dramatiški nagon, 3. umetniški nagon, 4. muzikalni nagon, 5. zvedavost in iznajdljivost. »Če se zanemarija samo eden teh nagonov, ne vzgajujemo več celega človeka. Ako je narava vcepila te nagone, ni naša naloga, odločevati, kateri bi se imel zapostavljati, potlačevati ali celo popolnoma uničiti. Otroci so rojeni glumci. Vedno koga predstavljajo ali pa poosebljajo svoje lutke. Igrajo očeta in mater, učitelja, lutke so učenci. Menimo, da je to samo oponašanje; če pa opazujemo natančneje, opažamo več izvirnosti kakor posnemanja. Kdor se zanima za vzgojo otrok, ve, kako lahko se nauči otrok v otroškem vrtcu potom igre izraževati svoje čute in spoznavati stvari, ki bi se jih sicer tako lahko ne naučil. Ta izkustva naj bi se uporabljala tudi pri starejših otrokih.«

— r. **Nemški okrajni šolski nadzorniki na Češkem.** Kako vedo Nemci izbrati za vsako službo prave moze, o tem nam svedoči izbor šolskih nadzornikov na Češkem. Od 39 nadzornikov je 23 ravnateljev meščanskih šol, 6 profesorjev srednjih šol, 3 so glavni učitelji in 3 vadniški učitelji, 3 strokovni učitelji meščanskih šol in 1 nadučitelj ljudske šole. — Skoro eno šestino mest zavzemajo profesorji srednjih šol. Čemu? Profesorji srednjih šol morajo priznavati, da o ljudski šoli nimajo pravega pojma, ki bi jih usposabljal, računati s težavo pouka in učiteljskega življenja. Ali je kdo izmed njih gladoval fizično in moralno pod pritiskom in kontrolo župnišča v gorski vasi? Ali vedo profesorji ceniti učiteljevo trpljenje? Ali vedo profesorji, kaj je treba šoli v nadaljni razvoji? — Ne varajmo se: šola se je vselej in povsod reformirala od zdalej navzgor, ne obratno. Učitelji so predlagali in zahtevali reforme, oblast se je vselej vdala po hudem boju in dovolila samo to, česar ni več mogla braniti. Važno je torej, da nadzoruje šolo človek, ki pozna stanje ljudske šole, ki je sam nekda deloval za reformo ljudske šole, ki torej navdušeno podpira učitelja in mu olajšuje reformno delo. ne pa človek, ki jaše paragrafe in zasleduje »nemirne duhove, naprednjake itd.« — Učiteljstvo naj se osvesti in tudi za sebe in svojo bodočnost zahteva: nadzornik naj ne postane nihče, kdor ni služil vsaj par let na ljudski šoli ali na učiteljski, kjer je te-

meljito spozaal vadnico. Kovač in ključavničar obdelujeta železo, a kmet ne vodi konja h ključavničarju, da mu ga podkuje. Vsak naj se drži svojega ojesa. Srednješolski profesorji naj postajajo izvrstni deželni nadzorniki za srednje šole; ljudsko šolo in narodne učitelje naj vodi oni, ki jo pozna, ki je v njej in za njo delal, ki jo ljubi; ki ceni učitelja, **ki ga spoštuje kot sebi enakega**, in ne »minderwertig«. Ne rečem, da vsi učitelji srednjih šol tako trdijo; ali da jih je mnogo, o tem svedoči pisava njih glasil in njih občevanje z učitelji.

—**I. Čitanje novin v šolah.** Zanimiva novost se je uvela v Gdanskem. V ondotnih šolah čitajo sedaj učitelji z učenci v zemljepisnih in zgodovinskih urah časnike in jih spremljajo s primernimi razlagami.

—**I. Šola in vzgoja.** »Narodna Prosvjeta« priporoča v svrhu prave vzgoje učencev znatno pomnoženje učiteljev, in sicer tako, da bi prišlo na enega učitelja največ do 30 učencev. V srednjih zavodih naj se kolikor mogoče predmetov v enem razredu izroči istemu učitelju, ki bi potem s tem razredom šel do zadnjega tečaja. To bi koristilo edinstvenosti pouka, ali tudi vzgojni vpliv učiteljev bi bil jačji.

Šolska higijena.

—**I. Za hrano učencev** sprejema dunajsko »Društvo za hranenje šolarjev« od mesta na leto 100.000 kron podpore. Društvo daje hrano 10.000 otrokom.

—**I. Šolska higijena v Angliji.** Glavni medicinski inspektor Njumen poroča, da je šest milijonov učencev v Angliji in Uelsu štiri milijone bolnih. Tako 10 odstotkov otrok nima zdravih oči; 3 do 5 odstotkov nima zdravih ušes, 1 do 3 odstotkov učencem teče iz ušes; 5 do 6 odstotkov ima v nosu izrastke, ki jih je treba odstraniti; okoli 40 odstotkov otrok ima bolno zobovje; 30 do 40 odstotkov ima kožne bolezni, 1 odstotek ima lišaje, 1 odstotek je tuberkulozen, 1 do 2 odstotka bolujeta na srcu; mnogo otrok pa je bolnih, ker jim hrana ne zadošča. To so ševilke, ki dado misliti.

Šolske in učiteljske vesti.

—**I. Učitelji meščanskih šol na Dunaju.** Kakor poroča »Bürgerschulzeitung« službuje na dunajskih meščanskih šolah 250 neizpitanih učiteljev. Mnogo izmed njih nima niti izpričevala sposobnosti za ljudske šole. — Kdor pozna duh, ki vlada v dunajskem šolstvu, odkar krmarijo krščanski socialci, se temu ne čudi. Protekcija, korito, želja varčevati (na nepravem mestu), nebržnost za napredno šolstvo, mržnja do prosvete, politična persekucija — kaj hočete več, ali je še treba drugih vzrokov iskati, da je šolstvo glavnega mesta monarhije v tako »izkušenih« rokah.

—**I. Društvo za zgradbo učiteljskega zdravilišča v Karlovih Varih** ima 930 članov in šest krajin odborov. Društvo plača svojim članom zdravnika in zdraviliščno takso. Članarina iznaša 30 K enkrat za vselej.

—**I. Učiteljeva samonaobrazba.** V »Vestniku« razpravljajo že dlje časa nekateri učitelji, kako bi si učitelji najlažje priskrbeli knjige in časnike za mal denar. Priporoča se ustanovitev krožkov za čitanje. Pet do deset kolegov se združi in vsak izmed njih se obveže, naročiti in plačati nekoliko novin in knjig, katere potem gredo iz roke v roko. Knjige ostajajo last naročnikov. Dokler niso vsi člani bralnega krožka prečitali knjigo, se ne sme posojati nečlanom. Predsednik naj bo dober poznavalec literature. Kdor knjigo izgubi ali poškoduje, jo mora plačati lastniku. Ni dvoma, da bi se dala stvar uvesti tudi pri nas. Zakaj naobrazbe nam je treba, in naobrazba stane mnogo denarja. Z združenimi močmi pa se tudi tukaj premaga vse ovire.

—**I. Konec okrajnih učiteljskih konferenc?** Deželni šolski svet moravski je poslal okrajnim šolskim svetom odlok, v katerem nalaga, da imajo tudi letos odpasti radi slabih

gmotnih odnošajev okrajne učiteljske konference. Lani jih ni bilo, učiteljstvo je mrmralo. Letos jih zopet ne bode, in učiteljstvo bode vzdignilo svoj glas. Višje instance bodo imele odločevati, ali sme deželni odbor z enim potezom peresa črtati § 45. državnega šolskega zakona. Če se začne majati en steber, lahko pade vsa zgradba, zato pa pozor, učitelji! — Medtem izvemo od druge strani, da bodo tudi na Štajerskem odpale letos okrajne konference. V Istri se takointako ne drže. Ali je prišel konec za okrajne učiteljske konference? To ne sme biti! Tam so se shajali kolegi, ki se vse leto niso videli, tam so se učitelji in nadzornik bolj spoznali in začeli spoštovati, tam se je učiteljstvo naobraževalo, bistrili so se pojmi in nazoni! In prava, ki so združena z okrajno učiteljsko skupščino? Kdo bo uvajal nove učne knjige, kdo volil zastopnike v okrajne zastope? Torej po koncu na krov, komur je mar za napredno šolo!

—I. Prvi učitelj aeronavt. Časnik „London Teacher“ prinaša podobo učitelja londonske centralne šole okraja Chelsea, Gr. Wooda, ki je prestal izpit iz aviatike in dobil diplomu. Ta učitelj je navdušen aeronavt in je obiskoval z izvrstnim uspehom tečaj politehniške inženirske šole v Regentstreetu: „Načrti in naris aeroplanov“ in „Praksa delavnice v izdelovanju letal“.

Srednje in višješolski vestnik.

—I. Naval na visoke šole. Po neki zanimivi statistiki, ki so jo izdali nedavno, spada v Avstriji na 4 davkoplačevalce v praktičnem življenju en uradnik ali vojak. To je dokaz, kako malo ljudi se posvečuje praktičnim stanovom in koliko jih postaja uradnikom. Leta 1881/82 je bilo v Avstriji 65.878 učencev srednjih šol; leta 1911/12 jih je 154.067, torej je število dijakov v tridesetih letih naraslo za 134 %. Ta hiperprodukcija srednjih šol povzroča naval na visoke šole, tako da so morali kakor na Nemškem tudi pri nas omejiti število slušateljev. Avstrijsko društvo inženirov in arhitektov se je odločno izjavilo proti vsaki novi tehniki, ker so pritožbe radi hiperprodukcije tehnikov vsak dan večje.

—I. Univerze po svetu. Na vsej zemlji je sedaj 220 univerz. Obiskuje te šole 480.000 dijakov. Všteti niso kolegiji na Angleškem in v Ameriki (308 s 107.000 dijaki). Tehnik je 72 z 72.000 dijaki, živinozdravniških šol je 30 z 6500 dijaki. Največ slušateljev ima univerza v Parizu (17.000), potem sledi ona v Berlinu (13.700), na tretjem mestu je Kaira (10.000). Potem pridejo Moskva (9500), Petrograd (9000), Dunaj (7950), Mnihov (7100), Pešta (7000), Novi Jork (6500), Lvov (4487), Praga (češka, 4000) itd. Najmanjše vseučilišče je ono v Saratovu s 107 dijaki. Vseh dijakov na svetu je 610.000, torej spada na 2700 prebivalcev sveta en vseučiliški meščan.

—I. Privatistke na moravskih deželnih realkah. Deželni odbor Moravske je dovolil sprejetje hospitantk po deželnih realkah v istem razmerju, kakor je to običajno in dovoljeno po državnih realkah.

—I. Rusščina na pruskih gimnazijah. V pruskih gimnazijah se uvede triletni tečaj za ruščino. Prijavilo se je mnogo učencev.

—I. O sprejemnih izpitih za srednje šole piše v »Mitt. aus dem höheren Schulwesen« prof. N. Lang. Zahteva reformo teh izpitov po sledečih načelih: 1. Naj se izdajo novi predpisi za sprejemne izpite z ozirom na novejšje rezultate na polju metodike, didaktike in pedagogike. 2. Pismena analiza ima odpasti. 3. Ustmena analiza obsegaj najpripravnejše zadeve iz besedo- in stavkoslovja v okviru prostega stavka. 4. Terminologija naj se zahteva samo v materinščini. 5. Narekovanje naj ne kupiči težke besede; narekuje naj se preprosta povest. 6. Samo izkušeni šolniki naj izprašujejo. 7. Izpiti se imajo vršiti koncem šolskega leta, da otroci ne izgube počitnic. 8. Pripravnice za srednje šole naj se spojijo s srednjimi šolami.

—1. **Prepoved nogometne igre na bavarskih srednjih šolah.** Odlok bavarskega učnega ministrstva od 11. januarja 1912 izločuje nogometno borbo iz vrste iger na srednjih šolah. Nadalje poziva starše, naj odsvetujejo učencem izpod 17. leta sodelovanje pri nogometu, igri in priporoča telovadnim društvom, ne pripuščati učence, ki še niso dovršili 17 let, k navedenim igram. Odlok so povzročili sledeči vzroki: 1. V šolskem letu 1909/10 se je dogodilo 60% vseh nezgod pri nogometnih igrah. 2. Kraljevski centralni zavod za telovadbo se je nepovoljno izrazil o fizični in pedagoški vrednosti nogometne igre. Utrujata se preveč srce in dihalni organi, tudi se držanje telesa kviri in jemlje preveč časa mladini.

— **Ročna dela v šolah.** V časniku „Scienc Progress“ kritikuje T. S. Usherwood sedanji tradicionalni način v vzgoji mladine in opozarja na občno priznano potrebo izvežbanja mladine v ročnih delih. Za srednje šole predlaga sledečo razdelitev 32 teden-skih ur: a) za 10 do 15 letne dečke:

Literarni pouk	{	angleška literatura	2 uri	}	10 ur
		„ zgodovina	2 „		
		„ slovnica	1 uro		
		veronauk	1 „		
		francoščina	4 ure		
Veda	{	matematika	5 ur	}	19 ur
		eksperim. vede	6 „		
Ročno delo	{	delo v delavnici	6 „		
		risanje	2 uri		
Drugi predmeti	{	telovadba	2 uri	}	3 ure
		godba	1 uro		

b) za dečke čez 15 let stare:

		v šolah s smerjo		
		klasično	znanstveno	trgovsko
Klasični jeziki	}	15 ur	6 ur	8 ur
učni jeziki				
Moderni jeziki		4 ure	4 ure	12 ur
Matematika in eks-				
perimentalne vede		8 ur	16 ur	8 ur
Drugi predmeti	}	2 uri	6 ur	2 uri
Ročna dela		3 ure		2 uri

Šolstvo na slovanskem jugu.

—1. **Nemško šolstvo v Slavoniji.** Nemci izvrstno uporabljajo spor med Hrvati in Madžari. Sedaj imajo na Hrvaškem in Slavoniji že 28 šol: 16 javnih, 8 nabožnih in 4 privatne. Vsega vkup imajo 13.222 učencev, t. j. 6.22% vseh otrok, dolžnih hoditi v šolo v kraljevini. Posebno se trudi za germanizacijo »Verein für das Deutschtum im Auslande«, ki razpolaga z velikim kapitalom, nabranim v vseh delih sveta.

—1. **Mohamedanska ženska učiteljsišča.** V Bosni je hotela vlada ustanoviti višje dekliške šole in učiteljsišče za mohamedanke. Medžlis Ulema — mohamedanski konzistorij — je ponudbo odklonil z motivacijo — da se ženskam ni treba učiti. Ali niso povsod enaki?

—1. **Napredno učiteljstvo v Bolgariji** se združuje v »Bolgarskijat učiteljski sojuz« in »Učiteljski socialnodemokratični organizaciji«. Poslednja se je odtrgala od zveze, da bi širila v učiteljstvu socialistično mišljenje pri tem stremljenju in pozablja popolnoma

na stanovske dolžnosti in ozire. Zato tudi hira, medtem ko se »Bolgarska učit. zveza« vedno lepše razvija. Poštala je v zadnji dobi najmočnejša učit. org. na Bolgarskem, ki vodi vso akcijo in ves boj narodnega učiteljstva za stanovske pravice.

—**I. Šolstvo na slovanskem jugu.** Bolgarija ima 4660 ljudskih šol, Hrvatska 1582, Srbska 1350, Bosna in Hercegovina 405, Črna Gora 120. Višjih (mešč.) šol je imela Bolgarija 293, Hrvatska 56, Srbija 5, Bosna 3, Črna Gora 1. Učiteljišča so na Hrvatskem 4, v Srbiji 4, v Bosni in v Bolgariji po 1, v Črni Gori nobeno.

—**I. Iz Srbije.** Srbija nima popolnoma klasičnih gimnazij; vse gimnazije so tam realne, t. j. latinščina začenja v 3., grščina šele v 5. razredu. Namesto grščine pa si lahko izbere dijak francoščino, in tako se skoro nihče ne uči grščine. V 7. in 8. razredu učijo se učenci ruščine. Dober dijak srbske gimnazije zna torej materinščino, latinščino, nemščino, francoščino in ruščino. V realkah latinščina odpade in se nadomestuje že v 3. razredu s francoščino. Vsaka srednja šola ima svojega zdravnika, ki ga imenuje minister prosvete. Zdravnik preiskuje učence, jim predava o higijeni in leči brezplačno uboge učence. — Ni dvoma, srbska srednja šola nadkriljuje naše zavode.

—**I. Madjarske šole v Bosni in Hercegovini** rastejo kakor gobe po dežju. Začetkom šolskega leta 1912/13 odpre Julijan 7 novih šol v teh nesrečnih, tuji najezdi tako izpostavljenih deželah. Madjari sklicujejo shode, po katerih se sprejemajo resolucije za otvorenje Madjarskih šol tudi v takšnih krajih, kjer ni niti enega Madjara. Tako so v Banjaluki sklenili, da se odpre madjarska šola, za katero bode dal Julijan 30.000 K. Prisotni vitez Umlauf je obljubil, da bode podpiral Madjare v njih povzetju. — Edina nada je, da nacionalizem v bosanskem prebivalstvu prodre z vso silo. Potem izginejo iz dežele nemški vitezi in njih madjarski Benjamini.

—**I. Madjarizacija.** Tako uverjen menda ni noben narod o svoji kulturni misiji na svetu kakor so Madjari. Ti še vedno poludivji, neotesani, nasilni Azijati, čijih plodnos. so v novejšem času povečali poljski židovi, »osrečujejo« ves bratski jug s svojo kulturo! Ne le na Hrvatskem ničejo madjarske šole kakor gobe izza dežja, tudi v Bosni in Hercegovini začenjajo lezti iz tal madjarske mučilnice za hrvatsko deco. Letos so ustanovili tudi v Mostaru šolo za 40 učencev. Kakšne narodnosti je teh 40 novodobnih mučnikov, tega nam nihče ne pove. Hrvatom pa priporočamo, da izkorenijo čim preje azijatstvo v svoji »lijepi domovini«.

Inostransko šolstvo.

—**I. Pouk o spolni higijeni.** Na Laškem se začenja resno misliti na uvedbo pouka o spolni higijeni v ljudsko šolo. Na vaških šolah bi bil pouk neobvezen, v mestnih šolah pa obvezen. Pouk bi bil uravnan po starosti in spolu otrok, kakor tudi po družbinskih razmerah, v katerih žive otroci.

—**I. Predlog za nov šolski zakon na Saškem** vsebuje tele važne spremembe: obvezno ustanovljenje nadaljevalnih šol za deklice, obvezno ustanovljenje pomožnih šol ali vsaj pomožnih razredov za slaboumne, znižanje števila učencev v razredu od 60 na 50 in končna provedba strokovnega nadzorstva, s čimer se inspektorat duhovništva popolnoma odpravi.

—**I. Za rusko šolstvo.** Dne 13. (26.) aprila sprejela je Duma zakon o ustanovitvi 14 učiteljišč, mnogo krajših tečajev in 74 novih nadzorniških mest.

—**I. Reforma ruskih kadetnih šol.** V ruških kadetnicah se uvede pouk v kemiji, prirodoznanstvu, zgodovini in angleščini mesto nemščini; poučevanje cerkveno-slovanskega jezika se je ukinito.

—**I. Novi šolski zakon v Islandiji.** Dne 1. januarja t. l. stopil je v veljavo v Islandiji novi šolski zakon, ki se odlikuje po nekaterih originalnih odredbah. Pouk otrok do 10. leta je popolnoma prepuščen staršem; od 10.—14. leta pa morajo obiskovati

javno šolo; pri vstopu se zahteva znanje čitanja in pisanja. Poučuje se šest mesecev na leto, in sicer brezplačno. Zamude se kaznujejo z novci (od 2 do 30 K). Zakon od l. 1880 je položil vso šolo v roke svečenstva; novi zakon jo loči popolnoma od cerkve. Učitelja izbere šolski svet, ki ima 3 do 5 članov. Učnih ur je 25 na teden, 8 ur se poučuje danščina, 2 uri Božji zakon, 5 ur aritmetika, po 2 uri zgodovina, geografija, prirodoslovje, slöjd in gimnastika; oba zadnja predmeta sta neobvezna. — Plača učiteljev iznaša 100 K, k temu stanovanje, kurjava in svečava. Od te plače se odtegnjeta 1 do 2% za mirovinsko blagajno; po 10 letih službe ima vsak učitelj pravo na mirovino (pokojnino).

—a. Statistika srednješolcev na Ogrskem. Ogrsko ima po zadnjem ljudskem štetju 18 in eno četrtino milj. prebivalcev (brez Hrvatske). Od teh je približno polovica Madžarov, polovica Nemadžarov. V srednjem šolstvu je ta polovica Nemadžarov zelo slabo zastopana, čeravno pravi ogrski temeljni zakon, da so vsi državljani brez ozira na materni jezik enakopravni. Tudi določa zakon, da naj vlada v onih krajih, kjer stanujejo Nemadžari kompaktno, ustanovi državne srednje šole z nemadžarskim učnim jezikom. Kako se ta zakon izvršuje, kaže sledeča statistika, ki jo je izdalo ogrsko ministrstvo prosvete za l. 1908/9. Tega leta je bilo na Ogrskem 210 srednjih šol (gimnazij in realk), od teh samo 17 nemadžarskih, toda samo ena edina nemadžarska srednja šola je bila državna, namreč italjanska gimnazija na Reki, a še ta je dvojezična (v višjih razredih madžarska). Ostalih 16 nemadžarskih srednjih šol si vzdržujejo narodnosti same.

Učencev je bilo v srednjih šolah 67.699 in sicer 54.108 Madžarov, 5.979 Nemcev, 4.224 Rumunov, 1.731 Slovakov, 1.065 Srbov, 203 Hrvati, 172 Italijanov, 80 Rusinov in 137 raznih, torej 80 odstotkov Madžarov in 20 odstotkov vseh drugih narodnosti. Še neugodnejše je razmerje pri abiturijentih, od 4761 jih je bilo 4135 Madžarov, t. j. 87 odstotkov. Velik kontingent Madžarov dajejo židi, katerih je bilo 15.051 v srednjih šolah, med abiturijenti pa 1150, dasiravno je židovskega prebivalstva le okoli 800.000.

Nemadžarskih dijakov mnogo manjši odstotek dovrši srednjo šolo. Uspehi srednjih šol z mešanimi dijaki so slabši nego na šolah s samo madžarskimi dijaki. V nižjih razredih se nemadžarski dijaki še pardonirajo, da se naučijo madžarski, v predmetih pa zaostanejo in vsled tega potem v višjih razredih propadajo. Kdor zasleduje naše slovenske srednješolske razmere, temu ni to nič novega. Vse to velja do pičice tudi za gimnazije v Mariboru, Celju, Gorici, Trstu in za realke v Ljubljani, Gorici in Trstu, a niti na takozvanih slovenskih, v resnici pa napol nemških gimnazijah ni veliko boljše.

Po »Novi Vaspitač«.

—1. Šolski obisk v Parizu. Pariz, »mozek sveta«, kakor nazivlje to mesto pesnik, najmodernejše mesto Evrope, šteje več analfabetov nego katerikoli drugo francosko mesto. V francoski vojski je več negramotnih Parižanov kakor v vsej nemški vojski. Predlanskem je Pariz postavil v armado 939 analfabetov, a leta 1911 je palo število negramotnih na 687. Od teh je hodilo 583 v šolo, ali brezuspešno. Najtehtnejši vzrok za to duševno siromaštvo je kakor v vseh velikih mestih materialno siromaštvo. Kolikor ubožnejši je del mesta, toliko večje je število analfabetov. V Parizu pa so nekateri deli polni siromakov, tako imenovanih »nomadov«. Ti »nomadi« nimajo stalnega krova, nimajo povištva, nimajo, kam bi položili svojo glavo. V takšnih delih mesta, da morajo starši tudi najmanjšega otroka pošiljati na delo in zaslužek, da se rodbina naje vsaj suhega kruha. Takšni otroci ne hodijo v šolo, se ne uče ničesar in postajajo popolni analfabeti. Tudi šolske komisije, ki nadzirajo šolski obisk, mnogo zakrivijo po svoji nenatančnosti; na stotine otrok puščajo kot prodajalce cvetja, dopisnic, vžigalic itd. na ulici. Samo tedaj je v pariških šolah mnogo otrok, kadar se otroci obdarujejo z obleko, obuvalom in drugim; po preteku teh srečnih dni se šole zopet

praznijo in nihče ne povprašuje po učencih. Učitelj izroči izkaz mesečnih zamud nadzorniku, ta ga dostavi šolski komisiji, ali ta šolski urad navadno ne uraduje in tako ostaja veliko število učencev tudi nadalje brez pouka.

—**1. Carigrajsko »Društvo Armenov«.** V Turčiji bistvuje prosvetno društvo Armenov, čigar naloga je naobraževati zapuščeno armensko ljudstvo po turških vaseh. Društvo so osnovali l. 1880. v Carigradu; kumoval mu je znameniti rusko-armenski publicist Grigorij Arcuni. Še v stari Turčiji je društvo pod najnepovoljnimi pogoji razvilo obširno in uspešno delavnost. V poslednjih letih starega režima potlačili so tudi to društvo. L. 1908. pa je probudilo tudi Armence in jih navdušilo za prosvetno delo. Glavni smoter društva je ustanavljati in podpirati šole v turški Armeniji. Iz poročila za leto 1910/11 je razvidno, kako obširno in važno je delo društva. V poslednjih treh letih je ustanovilo v Kilikiji in v erzerumskem vilajetu 85 šol, in sicer 72 deških in 13 dekliških; 21 šol je pomagalo ustanoviti egipčansko armensko dobrotvorno društvo. Učiteljev je bilo 185; učencev 5605, učenk 1208, skupaj 6813. Nadzirali so šole trije narodni nadzorniki. Vzdrževanje teh šol stane na leto 38.000 rubljev. Če vračunamo okolnosti in dežele, koder se širi to društvo, tedaj moramo priznati, da je to znatna svota, ker je društvo majhno, a gospodarsko življenje je na Turškem zlasti v armenskih krajih polno muke in zatiranja.

V poslednji dobi razširilo je društvo svoje delovanje; ustanovilo je letne tečaje za učitelje v Kilikiji in Erzerumu, kjer se čitajo lekcije iz pedagogike in gospodarstva. Društvo izdaja vsako leto 5500 rubljev za učbenike in učna sredstva, ki jih darujejo siromašnim učencem ne samo v lastnih, ampak tudi v drugih narodnih šolah.

Vsako leto izda društvo v prosvetne svrhe 45.000 rubljev. Vse to je pač jasno svedočanstvo za ljubav in požrtvovalnost, s katero delujejo napredni narodnjaki, da povzignejo v teh zapuščenih krajih svoje rojake.

—**1. Izlet dijakov na Ruskem.** Kakor poroča »Škola i žizn« imajo profesorji po vseh ruskih železnica 50 km daleč prosto vožnjo, če prirede izlet. Do 300 km plačajo četrtino voznine 3. razreda. To se zdi ruskim profesorjem še vedno malo, zato zahtevajo znižano voznino za neomejeno vožnjo. Če si predstavljamo daljave v ruski državi, potem se tej zahtevi ne moremo čuditi.

—**1. Univerza v Peterburgu** je imela leta 1911 8224 slušateljev. Državo je stal ta zavod 1.027.308 rubljev in 12 kop. — Profesorji prejemajo práv različne plače, kakor to predpisuje »honorarnaja sistema« iz leta 1884. V bistvu je ta sistem zelo pogrešen. Čim več slušateljev ima profesor, tem večjo plačo ima. Tako nekateri profesorji sprejemajo na leto do 18.000 rubljev, a profesorji na slabo obiskanih fakultetah skoro stradajo. Tako je bilo leta 1911 v Peterburgu 4218 dijakov, ki so bili vpisani kot juristi; historično-filološka fakulteta štela je le 726 dijakov. Razloček v materialnem stanju profesorjev mora torej biti ogromen. Še večji reveži so »černorabocije« na vseučilišču, laboranti, nadzorniki kabinetov itd.

—**1. Redek dar profesorja.** Profesor vojniške medicinske akademije Simanovskij je daroval saratovskemu vseučilišču 100.000 rubljev za ustrojbo klinike bolezni v grlu.

—**1. Starši proti čestemu menjanju učiteljev.** V Nikolajevsku so starši protestirali proti prečestemu menjavanju učiteljev na tamkajšnji gimnaziji za dekleta in sklenili prositi za povišanje plače učiteljev. Pregoste menjave uničujejo napredek mladine.

—**1. Višje šolstvo v Vzh. Indiji.** Vzhodna Indija ima 5 vseučilišč: v Kalkuti, Madrasu, Bombayu, Punjabu in Allahabadu. Izdajajo skupni polumesečnik »Collegian«. Sedaj je zavladal med Indi pokret, kateremu je cilj ustanovitev univerze, ki bi bila popolnoma v indijskih rokah. Narodni svet za vzgojo na Bengalskem je sprejel dar 30.000 rupij; tako da mu je bilo mogoče poslati 7 dijakov v Ameriko, kjer se bodo naobrazili v vseučiliške profesorje.

Razne vesti.

—**I Nemška pravica.** Dobra polovica mesta Brno je češka. Glavno mesto dežele, ki ima dve tretjini češkega prebivalstva, nima niti ene češke meščanske šole. 60.000 Čehov ne more svojim otrokom zagotoviti naobrazbe, kakor jo sme zahtevati vsak meščan. Nemška pravica! In s takšnim narodom nas je zvezala usoda!

—**I Češki zavod za osirotele pohabljenе otroke** ustanovijo na Moravskem.

—**I. Samostani in šolstvo.** Na Avstrijskem je 640 samostanov z 11.116 menihi in 2316 samostanov s 27.389 nunami, 11 samostanov ima Aa. višje gimnazije s 3024 dijaki in 101 privatistov. Razen tega imajo menihi 8 zasebnih gimnazij, 28 konviktov, 5 učiteljskih, 2 trgovski šoli, 3 obrtne šole, 2 gospodarski šoli, 6 meščanskih in 20 ljudskih šol, 4 sirotišča in 27 pribežališč za dečke. Nune imajo 3 gimnazije za deklice, 20 učiteljskih, 8 licejev, 4 trgovske šole, 170 vzgojevališč, 108 penzionatov, 50 meščanskih šol, 6 tečajev za učiteljice, 19 gospodarskih šol, 273 otroških vrtcev in 64 nadaljevalnih in obrtnih šol za deklice.

—**I. Pedagoška centralna biblioteka** v Leipzigu (Lipsko) obstoji sedaj 40 let. Ustanovilo jo je kot »Komenskega ustanovo« lipsko učiteljsko društvo. Namen ji je, zbirati ves material, vse spise o vzgoji mladine od prvih dni do vseučilišča, kateri bi naj bil vsem učiteljem in pedagogom na razpolago. Ideji oče je bil Julij Beeger. Začetkoma se je borila knjižnica z velikimi težavami. Šele Gustav Rocke je zgradil knjižnici čvrst temelj in ji odprl bogat vir dohodkov. In tako se je zavod v zadnjih dveh desetletjih lepo razvil. Leta 1892 je imel 63.840 zvezkov, l. 1911 že 166.686. Delo je postalo ogromno. L. 1911. je sprejela biblioteka 19.412 mark dohodkov. Izdatki so bili manjši za 700 mark. Potrošilo se je za najem 3300 M, za plačo knjižničarom 5700 M, hišnik je sprejel 1025 M, za knjige in časnike je bilo treba skoro 4000 M, za knjigovezce 1248 M, za tiskovine 1712 M, za kurjavo in luč 508 M, drugi izdatki so iznašali 1100 M.

—**I. Moravsko učiteljsko pevsko društvo** je absolviralo doslej 150 koncertov.

—**I. Proti nemoralnim dopisnicam** je izdalo finančno ministrstvo odlok, ki prepoveduje prodajo nemoralnih kart v trafikah. — Treba bi zavzeti vsa ministrstva proti temu smrdežu v izložbah, ki ga tamkaj natovorijo židovski spekulanti.

—**I. Društvo katoliških profesorjev** so ustanovili 8. aprila t. l. v Brnu. Največ jih je pristopilo iz Olomuca.

—**I. Statistika nemškega pedagoškega tiska.** »Päd. Jahesbericht« navaja sledeče podatke o razvoju nemškega pedagoškega periodičnega tiska: Vseh izdanj (časnikov, dnevnikov, letopisov) je 441; 345 jih izhaja na Nemškem, 64 v Avstriji, 27 v Švici, 1 na Ruskem, 3 v Ameiki, 1 v Aziji. Po vsebini služi razpravam o splošnih šolskih vprašanjih 135 izdanj; srednji in višji šoli je namenjeno 26 listov; trgovskim, obrtnim in gospodarskim šolam služi 37 listov; praktično pedagogiko in pomožne vede razpravlja 92 izdaj; specialnim strokam služi 62 glasil, nadaljevalnemu šolstvu 11, ženski vzgoji 10, gluhonemim in slepim hočejo poboljšati vzgojo 4 listi; narodni vzgoji služi 13 listov; ostala glasila se pečajo z domačo vzgojo, izvenšolsko vzgojo itd.

—**I. Največje šolsko poslopje** Evrope se nahaja v Pankovu pri Berlinu. Vsebuje 109 učnih sob, 17 sob za učna sredstva, 14 uradnih sob, tri telovadnice, veliko in majhno avlo. V njem se nahajajo višja dekliska šola, učiteljske z vadnico in tri občinske šole.

—**I. Kaj potrošijo londonski otroci.** V ljudskih šolah v Londonu prejmejo učenci za dar vse učne potrebščine. Lani so porabili: 1.700.000 pisank, 6.360.000 navadnih zvezkov, 2.500.000 dnevnikov, 11.400.000 pol papirja, 2 miliona svinčnikov, 350.000 peresnikov, 660.000 brisalk in 684.000 steklenic tinte. Učitelji so porabili 6.750.000 komadov krede. Vse to je stalo 242.000 K.

—a. **Razstava slovanskih časopisov** v Belgradu je obsegala 252 srbskih, 241 hrvatskih, 106 slovenskih, 282 bolgarskih, 590 poljskih, 1089 čeških, 49 slovaških in 1789 ruskih listov. Pri hrvatskih in srbskih listih je bil tudi zgodovinski razvoj, ki je izkazoval še 804 srbsk. in 571 hrvaških listov, ki danes ne izhajajo več. **»Novi Vasplach«.**

—l. **Smrt nenavadne žene.** V Kraskovu na R. je umrla **A. I. Gromova**, žena, čije ime je tesno spojeno s prosveto in proučevanjem Sibirije. V zadnjih 25 letih ni bilo niti ene naučne ekspedicije, katere bi se ne udeležila ta nenavadna žena, načelnica bogate trgovske tvrdke. Ona je pomagala švedskim učenjakom iskati Andreja in opremljala lastne ekspedicije. Pomagala je ekspediciji Mattisona, jakutskoj ekspediciji I. M. Sibirjakova, ekspediciji Volosoviča itd. Izdala vrsto znanstvenih del. Jakutski muzej zahvaljuje svoj obstoj Gromovi; mnogo zaslug si je pridobila za rusko geogr. društvo, pariško geogr. društvo in druge znanstvene zavode. V Jakutsku in drugih mestih je pomagala ustanoviti celo vrsto šol in učnih zavodov. L. 1905. je ustanovila v naselbinah ob vsej Leni biblioteko in tako mnogo pripomogla kultivirati Jakute. Bila je velika dobrotnica moskovskih dijakov in učnih zavodov. Nevenljivih zaslug si je pridobila za duhoborce, prognanih v jakutsko gubernijo. Umrla je v svojem 70. letu po dolgi bolezni.

—l. **Trgovina z otroki.** Kjerkoli boleha nemška šola v čeških ali slovenskih krajih, tja pošlje Dunaj potrebno število sirot, da nedolžne dušice rešijo zavod pogina. Tako Nemci vzdržujejo celo vrsto trirazrednic na Moravskem, kjer bi zadostovala enorazrednica.

—l. **Mati narodnjakinja.** »Eclair« navaja, kako radi poslušajo otroci bajke in povesti, ki jih pravijo matere in opominja matere, naj ne pozabijo na pravljice iz zgodovine lastnega naroda in znamenite dogodke iz te zgodovine. Če mati črpa iz teh virov in s takšno hrano zadovoljuje zvedavost svojih otrok tedaj izvršuje najlepšo narodno dolžnost.

—l. **Osiguranje za slučaj materinstva na Švedskem.** Komisija švedskega državnega zbora je objavila predlog za omejeno zavarovanje za slučaj materinstva. Predlog vsebuje v obrti zaposlene žene od 25. do 51. leta. Mesečni prispevek bi iznašal nemara 36 h; delodajalec bi plačal eno tretjino, delavka pa dve. Deficit bi poravnala država, ki bi plačala tudi vse upravne stroške in premije za dojenje, ki se bodo plačale poedinim materam, doječim svoje otroke barem tri mesece, v znesku od 15 K. Matere bi sprejemale vsak dan po 2 K v roku od šest tednov, v posameznih slučajih pa bi se začelo izplačati že dva tedna pred porodom.

—l. **Policija in pedagogika.** Znani nemški pisatelj, učitelj Otto Ernst, avtor »Flachsmanna« bi bil moral 29. februarja t. l. predavati v praškem društvu »Freie Schule«, in sicer o temi »Od 15 do 20«. Policijsko ravnateljstvo je obvestilo društvo, da predavanja ne dovoli, dokler ne bode predložen tekst predavanja. Nato je predsedništvo društva predložilo dva zvezka romana »Sember« — in dejalo, da bode pisatelj iz teh dveh knjig čital. Policija se ni dala ugnati. Medtem je prišel Ernst v Prago. Zelo ga je presenetila naredba policije. Dejal je, da bi se na Ruskem ne čudil, da se mu je kaj takega pripetilo. Če se vprašamo, za koliko smo od leta 1848. v Avstriji napredovali, potem lahko mirne duše odgovorimo: ne napredovali, ampak nazadovali.

—l. **Kulturni zavodi na Češkem.** Iz publikacij češkega deželnega statističnega urada je razvidno stanje čeških muzejev, knjižnic in gledališč l. 1905. Po teh zapiskih je bilo na Češkem 114 muzejev, ki so imeli 119.188 K dohodkov in 127.623 K stroškov, 1.643.524 inventarnih predmetov in 343.299 obiskovalcev, ki niso plačali vstopnine. — Knjižnic je bilo 3201, in sicer 2711 čeških in 490 nemških v 2522 občinah (35-6% vseh čeških občin je imelo torej javno knjižnico). Ena knjižnica spada na 1776 prebivalcev, na 1446 čeških in na 3770 nemških (kultura?!). Čez 1000 zvezkov je imelo 117 čeških, 26 nemških knjiž-

nic. Tri češke občine so imele lastne hiše. — Gledališč je bilo 41 takih, ki so dobivala podporo od dežele, okrajev in občin. 28 je bilo čeških, 12 nemških, 1 nemško-češko. Lastni dom je imelo 16 gledališč. Drugih stalnih gledališč se je dognalo 125 v 104 občinah, 115 čeških in 19 nemških.

—1. Umetni izbor zdravih ljudi za zakon je vzakonjen v severoameriški državi Indijana. Vsak, kdor se hoče oženiti ali katera se hoče omožiti, mora dokazati z zdravniškim izpričevalom, da je popolnoma zdrav. V isti državi je bil že l. 1907. izdan zakon, da se imajo bolni na umu, pijanci in idioti uškopiti, da se prepreči njih množenje.

—1. Hvaležnost učiteljic. Po dolgoletnem boju so dosegle učiteljice v Novem Jorku isto plačo kakor učitelji. Največja zasluga gre pri tem predsednici društva učiteljic, mis Grace Strachan. Učiteljice so se pokazale hvaležne svoji prvoboriteljici s tem, da so ji prvo mesečno doklado odstopile za „balo“. Grace Strachan prejme tako čez 1 milijon kron. Tako pač še ni bil plačan učiteljski vojskovodja, kar svet stoji.

—1. Šolski otroci kot nositelji reklamnih plakatov. V Curigu je prepovedala cestna policija učencem nositi reklamne plakate.

—1. Dr. Fr. Dittes ima čudnega naslednika na pedagogiju v Beču. Dr. R. Hornich je postal namreč obenem tudi naslednik dr. Kasparja Schwarza v vodstvu katoliškega šolskega društva.

Mala poročila.

Anton Aškerc †. 10. t. m. ponoči ob dveh je po kratki bolezni v deželni bolnici v Ljubljani umrl veliki naš pesnik Anton Aškerc star 56 let. Slava njegovemu spominu!

Slovenska Šolska Matica v Ljubljani priredi 14 dnevni učiteljski tečaj, ki smo ga svoječasnno že naznanili in objavili njegov program. Tečaj je sedaj že popolnoma zasiguran, ker se je prijavilo zadostno število udeležencev. Odbor sprejema seveda tudi e nšadaljnje prijave. Tekom prihodnjega meseca objavi odbor razdelitev predavanj in urni red.

—1. Razpis nagrade. Kuratorij dunajske ustanove Pesalozzija (Wiener Pesalozzi-Stiftung) je razpisal nagrado 800 K za spis o temi: »Durch welche Reformen kann die heutige Lernschule zu einer Arbeitsschule umgestaltet werden?«. Spisi ne smejo biti preobširni, tudi še ne objavljeni. Pridejati je geslo in spis in poslati gospodu J. W. Holzabek, ravnatelj v p., Dunaj III., Gürtel 35, do 15. junija 1913 kot priporočeno pošto pošiljatev. Ime in naslov pisatelja je pridejati v zaprti kuverti. Nagrada se podeli dne 6. januarja 1914. Bilo bi čudno, ko bi nagrado odnesel Slovan.

—1. Dugi mednarodni shod za moralno pedagogiko je sklican za dobo od 22. do 27. junija v Haag. Baval se bode z npravno vzgojo v ožjem smislu in z vzgojo značaja. Predsednika odbora za Avstrijo sta T. G. Masaryk in Fr. Jodl. Taksa znaša 13 K, ali za ta denar sprejmejo udeleženci tudi vse publikacije shoda.

—1. Obsojen denuncijant. Znani Hofer-Rectus je bil od c. kr. okr. glavarstva v Ogrskem Brodu obsojen na 150 K kazni radi razžaljenja časti učitelja K. J. Obratila. Namestništvo je njegov utok odbilo in kazen potrdilo.

Naše priloge. Današnji številki sta priloženi:

1. prospekt tvrdke Günther Wagner, Dunaj X/I o svetovnoznanih Pelikan-tuših, akvarel in oljnatih barvah, radirgumijih — opozarjamo zlasti na „Pelikan-Special“ — in sploh o vsakovrstnem materialu za risarje in slikarje. Priporočamo ga p. n. učiteljstvu v natančen pregled, zlasti onim, ki se imajo baviti s poukom risanja, oz. slikanja po naravi.

2. Pola odtisov iz Karel Widrovega „Moje prvo berilo“, o katerem spregovorimo, kadar knjiga izide.

SUKNO

in modno blago za gospode in dame
priporoča izvozna hiša

Prokop Skorkovsky in sin
— v Humpolcu, Češko. —

Vzorci na zahtevo franko. Jako zmerne cene.
Na željo damo tukaj izgotoviti gospodsko obleko.

ZEFIRE

DUNAJ III. Hauptstraße 95.

Projekcijski aparati

solidno in stvarno izdelani za šole, društva in obitelji
Serije projekcijskih slik po ceni. :: Serije na posodo.

Fotografski aparati

Sušilne plošče lastnega izdelka.

Glavni seznam vseh fotografskih potrebščin na zahtevanje
brezplačno in brez poštnih stroškov! Istotako specijalni
:: projekcijski katalog ::

Razpis daril za učitelje! K 3800. Zahtevajte prospekt!

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in
stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrto leta
:: 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v. ::

Naročnino in reklamacije

sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v
Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju
:: M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) števil. 6 ::

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

RAZPIS NATEČAJEV.

□ □ □

Razpis službe.

Štev. 1132/12.

Hajdin, šestrazredna mešana ljudska šola, II. kraj. razreda služba učitelja in učiteljice, s prosto izbo, nem. in slov. — Redno opremljene prošnje do 30. junija 1912 krajnemu šolskemu svetu na Hajdini, pošta Ptuj.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 30. maja 1912.

Predsednik: Dr. Netoliczka.

St. 431.

Razpis natečaja

(mesto okrajnega pomožnega učitelja).

Brežice mesto okrajnega pomožnega učitelja za politični okraj Brežice. 2 pl. r. stalno. Pravilno opremljene prošnje do 1. julija 1912 okraj. šol. svetu Brežice.

Okrajni šolski svet Brežice, dne 28. maja 1912.

Štev. 357/III. 1912.

Služba učiteljice.

Na 5razredni meševiti judski šoli s slovenskim učnim jezikom pri Sv. Jurju v l. gor., drugi krajevni razred, se stalno namešča služba učiteljice.

Po predpisu opremljene prošnje je do 20. junija 1912 vposlati krajnemu šolskemu svetu pri Sv. Jurju Slov. gor.

Okrajni šolski svet Sv. Lenari Slov. gor.

Maribor, dne 15. maja 1912.

Predsednik: Weiss m. p.

